

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Yayın Geliş Tarihi / Received: 15.10.2025

Yayına Kabul Tarihi / Accepted: 03.02.2026

Yayın Tarihi / Publication Date: 26.02.2026

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi / To cite this article (Chicago, 17-A sürüm / Chicago, 17th A):

İnan, Fatma Merve, “Recep Tayyip Erdoğan’ın ‘Yerli Ve Millî’ Retoriğinin Gündem Belirleme Ve Küresel Güç İnşasındaki Rolü”. *Uluslararası Suçlar ve Tarih / International Crimes and History* 27, (2026): 65-111

DOI: 10.54842/ustich.1804140

İzlik: <https://izlik.org/JA94WN53XL>

RECEP TAYYİP ERDOĞAN’IN ‘YERLİ VE MİLLİ’ RETORİĞİNİN GÜNDEM BELİRLEME VE KÜRESEL GÜÇ İNŞASINDAKİ ROLÜ

Fatma Merve İNAN

*Doktora Adayı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3914-0225>*

65

Özet: *Bu çalışma, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın kamuoyunda sıklıkla gündeme gelen savunma sanayii söylemlerini siyasal iletişim açısından ele almaktadır. Çalışmada, üçlü analiz yöntemi olarak retorik, gündem belirleme ve çerçeveleme teorileri kullanılmış olup “İHA/SİHA/TİHA, TCG Anadolu, KAAAN ve Kızılçeleme, Çelik Kubbe ve Oğulbey Teknoloji Üssü Projeleri” incelenmiştir. Netice itibariyle, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “yerli ve milli” vurgusu yaptığı savunma sanayii söylemlerinin sadece teknik bir başarıdan ibaret olmadığı, ulusal güvenlik/bağımsızlık, ulusal strateji, milli aidiyet ve gurur, aynı zamanda küresel liderlik/güç iddiasını dillendiren bir siyasal iletişim stratejisi olduğu ortaya çıkmaktadır.*

Anahtar Kelimeler: *Recep Tayyip Erdoğan, Savunma Sanayii, Siyasal İletişim, Yerli ve Millî, Retorik, Gündem Belirleme, Çerçeveleme.*

THE ROLE OF RECEP TAYYİP ERDOĞAN'S 'DOMESTIC AND NATIONAL' RHETORIC IN AGENDA-SETTING AND GLOBAL POWER CONSTRUCTION

Abstract: *This study examines President Recep Tayyip Erdoğan's defense industry discourse from a political communication perspective. The study employs a tripartite analytical framework drawing on the theories of rhetoric, agenda-setting, and framing. Specific cases — such as the İHA/SİHA/TİHA systems, the TCG Anadolu vessel, the KAAN and Kızılelma projects, and the “Steel Dome” and Oğulbey Technology Base projects — are selected for analysis. The findings reveal that President Recep Tayyip Erdoğan's discourse is not merely a transmission of technological success, but a political communication strategy that reinforces claims of national security and independence, national belonging and pride, as well as global leadership and power.*

Keywords: *Recep Tayyip Erdoğan, defense industry, political communication, domestic and national politics, rhetoric, agenda-setting, framing.*

1.Giriş

Siyasal iletişimde retorik, gündem belirleme ve çerçeveleme, iktidarın meşruiyetlerini pekiştirmek ve kolektif bir kimlik inşa etmek için kullandıkları temel stratejilerdir. Ulusal güvenlik ve savunma alanı ise, bu stratejilerin hayat bulduğu, mobilize edilebildiği ve güçlü bir anlatıya dönüştüğü alandır. Savunma teknolojisindeki gelişmeler, askeri başarıdan ziyade; küresel liderlik, bağımsızlık ve milli gururun bir yansıması olarak görülmektedir. Türkiye özelinde bu durum, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın son yıllarda sıklıkla dile getirdiği “yerli ve milli” söylemi üzerinden okunabilir.

Bu çalışmada, öncelikli olarak üçlü analiz yöntemi olarak kullandığımız retorik, gündem belirleme ve çerçeveleme teorileri kavramsal boyutta ele alınacak akabinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın savunma sanayii söylemlerinde altını çizdiği “yerli ve milli” retoriğinin temelini anlayabilmek adına; Türkiye'nin geçmişten günümüze savunma sanayii tarihi ve bu tarihsel süreçte kırılma noktaları ele alınacaktır.

Aynı zamanda bu çalışmada üç ana soruya yanıt aranmaktadır: Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın savunma sanayii konuşmalarında sıklıkla yer verdiği “yerli ve milli” söylemi nasıl inşa edilmektedir? İkincisi, bu söylem kamuoyunda nasıl karşılık bulmaktadır? Üçüncüsü, söylemin ulusal bağımsızlık ve milli aidiyet inşasındaki yansımaları nelerdir?

Bu çalışma, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın savunma sanayii söylemlerini “İnsansız Hava Araçları (İHA/SİHA/TİHA), TCG Anadolu, Kaan ve Kızılelma ve son zamanlarda 'sistemler sistemi' olarak nitelendirilen ve dikkatleri üzerine çeken Çelik Kubbe Projesi” üzerinden retorik, gündem belirleme ve çerçeveleme teorileri ile analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada retorik, liderin mesajını etkili biçimde nasıl sunduğunu; gündem belirleme, hangi konuların öncelik hâline getirildiğini; çerçeveleme ise olayların hangi bağlamlarda sunulduğunu açıklamaktadır.

Çalışmanın temel varsayımı, “yerli ve milli” retoriğinin; askeri/teknik bir başarıdan ziyade, Türkiye'nin tarihsel süreçte geldiği noktada “mağduriyetten küresel liderliğe” uzanan dışarıya “dosta

güven düşmana korku” metaforuyla güç mesajı verirken, içeride “biz” çerçevesi sunarak milli bir aidiyet ve gurur duygusu inşa eden çok boyutlu bir anlatı olduğudur.

Bu çalışma, Türkiye’de genel olarak stratejik ve teknik açıdan ele alınan savunma sanayii projelerini, siyasal iletişim perspektifi ile incelemesi açısından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Bu çalışma “yerli ve milli” söyleminin sadece teknolojik ve teknik açıdan değil, küresel güç, milli kimlik ve aidiyet unsurlarına yönelik çok boyutlu bir siyasal iletişim stratejisi olarak nasıl anlam kazandığını ortaya koymaktadır. Bu çalışma nitel söylem analizi olarak; retorik, gündem belirleme ve çerçeveleme yaklaşımları doğrultusunda tasarlanmıştır. Bu kapsamda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın savunma sanayii özelinde; yakın zamanda uluslararası ve ulusal gündemde geniş yankı uyandıran seçilmiş bazı projelerle sınırlandırılarak, ve bu projelerin doğrudan adının geçtiği, kamuoyuna açık konuşmaları, açılış törenleri ve miting programlarında yaptığı konuşmalar analiz edilmiştir.

2.Siyasal İletişimin Kavramsal Çerçevesi: Retorik, Gündem Belirleme ve Çerçeveleme

2.1.Retorik

Birçok disipline hizmet eden retorik, siyasal iletişimin de önemli enstrümanlarından biridir. Retorik, bilinçli olarak bazı amaçlara yönelik olarak kullanılan bir söz söyleme biçimi, bir siyasi söylemdir.¹ Retorik, etkin ve güzel konuşma özelliğinin yanı sıra insanları belirli bir amaca yönelik harekete geçirmeyi de hedeflemektedir.² Retorik, bir mantık ilmi olup; halkı teşvik ve meylettirme amacıyla, bir fikri kabul veya reddetmeye yönelik ikna edici faydalı sözlerdir. Albitius’a göre ise retorik, siyasal sorunlar üzerine güven verici olarak iyi konuşma becerisi olarak tanımlanmaktadır.³

1 Murat Başarır, “Retorik İkna Bileşenlerinin Siyasi Liderlerce Kullanımı: İktidar ve Ana Muhalefet Liderlerinin TBMM Grup Konuşmaları Üzerine Bir Analiz,” Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi 4, no. 2 (2016), <https://doi.org/10.19145/gujofoc.63239>.

2 Ece Çankaya, *Siyasal İletişim: Dünyada ve Türkiye’de* (Ankara: İmge Yayınları, 2015).

3 Selma Karaman, *Retorikte Genel İnandırma Tarzları Hakkında Bir İnceleme* (Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2012), 8-9.

Ortak bir tanımda birleştirmek istersek retorik; temel anlamda insanları ikna etme, harekete geçirme amacı ile konuşma ve dili etkili şekilde kullanma sanatı olmakla birlikte duygu ve düşüncelerin yerinde ve zamanında, açık ve akıcı bir anlatımla ifade edilmesidir. Retorik, konuşmacıya teknik bazı araçları sunarak dinleyicilerin zihinlerinde etki bırakmaya yardımcı olmakta ve özellikle Aristoteles'in retorik anlayışı bu yaklaşımı beraberinde getirmektedir.⁴

2.1.1.Aristoteles'ten Günümüze Retorik ve Siyasal Hitabet

19. yüzyılda siyaset yapma biçimleri, siyasal dil ve hitabet kavramı ön plana çıkmıştır. Aristoteles, Antik Çağlarda Retorik çalışmasıyla siyaset yapma ve kullanılan siyasal dile vurgu yapmış, ikna etmenin en önemli unsuru olarak da dil ve retoriği göstermiştir. Bu doğrultuda 19.yüzyılda ortaya çıkan ve günümüze kadar gelen süreçte siyasal aktörlerin yapmış olduğu siyasal konuşmaları ve kullandıkları siyasal dili Aristoteles dönemine atıflandırmak mümkündür.⁵ Retoriğin gelişmeye başladığı ilk zamanlarda, güzel konuşma sanatına yönelik çeşitli ortamlar hazırlanmış ve güzel konuşma sanatını icra edenler desteklenmiştir. Hatipler topluluklara etkileyici hitabetler gerçekleştirmiştir. Topluluklar da hatiplerin etrafında bulunmaktan haz almıştır. Çünkü retoriğin bulunduğu ortamlarda, özgürlükler artmış, kültürel ve siyasi faaliyetler hız kazanmış ve toplumda bu gidişattan oldukça fayda sağlamıştır.

İyi bir hatip retorik sanatı ile insan topluluklarını bir fikir, bir amaç etrafında birleştirmiş; hatibin önderliğinde savaşlar kazanılmış, ülkeler fethedilmiştir. Bazen de elde edilemeyen, çığneden haklar hatibin etkisiyle geri alınabilmiş ve ulusların gidişatlarına yön verilmiştir. Kısaca hitabet ve hatip büyük bir güç olmuştur. Her çağda topluma liderlik eden hatipler genellikle sevilen saygı gören insanlar olmuştur. Topluları, bilgi, düşünce, adalet, dayanışma, özgürlük, görgü ve ahlâk gibi unsurlar açısından yol gösterecek lider özellik taşıyan hatiplere her çağda ve her toplumda ihtiyaç duyulmuştur. Bütün bunlar doğrultusunda

4 Ebru Doğmuş, "Siyasal İletişim ve Dijital Halkla İlişkiler Temelinde Aristoteles'in Retorik Yaklaşımı: Siyasi Liderler Üzerinden Bir Analiz," *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, no. 20 (2022): 92–120.

5 Elif Asude Tunca, "İletişim Perspektifinden Siyasal İletişim ve Seçim Kampanyaları," *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 8, no. 4 (2019): 2785–2809, <https://doi.org/10.15869/itobiad.591096>

retoriğin amacına istinaden bir hatibin görevi, etkileyici söz söyleyerek, bir düşünceyi, bir ideali insanlara aktarmak ve benimseterek onları doğruya yöneltmektir (Karaman,2012:10-11).

Aristoteles'in "Retorik" adlı eserinde politik konuşmalar beş ana tema olarak açıklanmaktadır: Birincisi, "ulusal savunma" ikincisi, " savaş ve barış", üçüncüsü "yollar ve araçlar"dır. Dördüncüsü "dış alım ve satım" ve son olarak beşincisi "yasalar" üzerinedir. Aristoteles'e göre politik konuşmacı ya da hatip, bu konular üzerine halkı düşünmeye ve harekete geçirmeye ikna etmelidir. Bu konu başlıkları altında iletilecek mesajlar hususunda özel bir çaba gösterilmelidir. Bir mesaj ile hedef kitle üzerinde güçlü ve etkili bir etki oluşturmak isteniyorsa; mesajın inandırıcı ve yönlendirici olabilmesi için üç temel unsur mit, sembolizm ve retorikten faydalanılmalıdır.

Siyasal iletişim sürecinde retorik; toplumu hedefleri tanımlayarak ortak bir gaye çerçevesinde yönlendirmekte, toplumsal bir ideoloji dâhilinde iktidarı meşru kılmakta ve çeşitli organizasyonlarla hareketlilik kazandırmaktadır. Lider de retorik iletişimin bu özelliklerine kayıtsız kalamamakla birlikte antik zamanlardan bu yana gelen bir birikimle, bir liderin sahip olması gerektiği bir yetenek olarak görülmektedir (Başarı,2016:709-710).

2.1.2.Aristo'nun Retorik Üçgeni

Günümüzde hala geçerliliğini koruyan retorik sanatı/ iletişimi denilince akla ilk olarak "Retorik" çalışması ile tanınan Aristoteles gelmektedir. Aristoteles'e göre, bir kitleyi inandırma/ikna biçimleri önem teşkil etmektedir. Konuşmacının sahip olduğu karakter, hedeflenen kitlenin belirli bir ruh haline sokulması ve konuşmacının mesajı iletirken kullandığı dil ve kanıtlar önem teşkil etmektedir. Konuşmacı iyi, sevilen sayılan bir karakterse, hedef kitleyi inandırma olasılığı daha kuvvetlidir. Konuşmacı lider vasfı ile kitleleri coşkulu olarak harekete geçirebiliyorsa, hedefin inanma olasılığı artabilmektedir. Konuşmacı, konuşmasında çeşitli kanıtlar sunabiliyorsa, hedef kitleyi inandırma olasılığı daha da yükselebilmektedir.⁶

6 Filiz Balta Peltekoğlu ve İrem Aydoğdu, "Aristoteles'in Retorik Üçgeni Bağlamında Kurumsal Paydaşlık," *Social Sciences Studies Journal (SSSJurnal)* (2024), 799-800

Aristoteles'e göre inandırmayı etkileyen logos, ethos ve pathos olarak adlandırdığı üç yol bulunmaktadır; birincisi mantıksal düşünebilme ya da hareket etme olarak nitelendirebileceğimiz "logos", ikincisi, karakter, erdem, güvenilirlik gibi unsurları barındıran "echos", ve sonuncusu ise, coşkusal veya duygusal argümanlar diyebileceğimiz unsurlardan oluşan "pathos" olarak sınıflandırabiliriz. Bu üç unsuru birbirinden ayırt etmek, birine diğerinden daha fazla önem atfetmek mümkün değildir. Başarılı bir söylevde, retorik içerisinde yer alan logos, ethos, pathos, iç içe geçmiş bir halde yer alır.⁷

2.2.Çerçeveleme ve Gündem Belirleme

Siyasal aktörlerin toplumu etkileme, ikna etme ve yönlendirme süreçlerini açıklamak üzere farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlar arasında öne çıkan retorik, gündem belirleme ve çerçeveleme, modern siyasal iletişimin birbirini tamamlayan üç temel kavramıdır. Retorik kavramı, siyasal söylemin veya hatibin ikna gücünü ortaya koyarken bu bölümde çerçeveleme ve gündem belirleme kavramları siyasal iletişimin neresinde yer alıyor ona değineceğiz.

Entman'ın çerçeveleme tanımına göre "algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçip onları bir iletişim metninde daha önemli hale getirerek belli bir problem tanımını, neden sonuç yorumunu, ahlaki yargıyı ve/veya çözüm önerisini destekleyecek biçimde kullanmak" demektir. Bu çerçeveler, bir iletişimcinin bir konuyla ilgili olarak alıcılara iletmek istediği ifade, retorik, ilişki stratejisini oluşturmaktadır.⁸

Çerçeveleme teorisinin temel varsayımı, bir konunun çeşitli açılardan değerlendirilmesinin, bu açılara bağlı olarak da o konu hakkında farklı değerlendirmeler, çıkarımlar yapılmasının söz konusu olduğudur. Çerçevelenen söylemle öncelikle bir sorun tespitinde bulunulur. Sorunun nedenlerini ve sorumluları belirlenir, bir yargıda bulunulur ve ardından bir çözüm önerisi sunulur.⁹

7 Ebru Hacer Bahçecioğlu, "Retoriğin Temel Unsurları Olan Ethos-Pathos-Logos Perspektifinden İkna Sanatı" (2021), 22.

8 Mehmet Güran ve Hakan Özarslan, "Çerçeveleme Teorisi ve Toplumsal Hareketler," *Erciyes İletişim Dergisi "akademia"*4, no. 1 (2015): 37, <https://doi.org/10.17680/akademia.v4i1.5000080211>.

9 Tuğba Erdem, "Çerçeveleme Kuramı Perspektifinden Uluslararası Basının Türk Ekonomisine Yaklaşımı: Al Jazeera ve BBC Örneği," *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 2, no. 1 (2022): 43-57, <https://doi.org/10.29228/itamder.57814>.

Çerçeveleme teorisi; siyasal iletişimde siyasi aktörlerin algı yönetimi, gündem belirleme, ikna kabiliyeti ve kimlik oluşturma noktasında önem arz etmektedir. Belli konuları şekillendirme maksadı ile algı yönetiminde, kamuoyunda daha fazla dikkat çekmesi adına gündem belirleme, iyi bir kurgu ile karmaşık konuları basite indirgeyerek ikna etmede ve liderlerin ya da hatiplerin kendilerini belirli bir şekilde konumlandırarak kimlik oluşturmada çerçeveleme etkileyici bir unsur olabilmektedir.

Çerçeveleme teorisi, bir düşüncüyü başka bir şeyle karşılaştırarak metafor kullanma, bir konuyu daha kalıcı hale getirmek için hikayeler ile çerçeveleme, geleneksel ve kültürel değerlerin söylemde kullanılması, akılda kalıcılığı artırmak adına slogan ve jargon kelimelerle ve bir eser veya yapıta kendisinden daha fazla anlam yüklenmesi gibi tekniklerle gerçekleştirilir. Çerçevelemede kullanılan bu tekniklerin amacı; bir olgu, olay ya da düşüncenin algılanma biçimini şekillendirmek ve onu belirli bir anlam çerçevesi içinde sunarak toplumsal bellekte daha etkili, kalıcı olması ve davranışa dönüşmesini sağlamaktır.¹⁰

Medya, kamu, politika ve gerçek dünya arasındaki ilişkiyi ele alan Gündem Belirleme kavramının temelleri 1972 yılına dayanmaktadır. Gündem Belirleme kavramı ortaya çıktığında sadece medya ve kamu gündemi üzerinde durulmuştur. Akabinde gündemin siyasetten bağımsız olamayacağı görüşü hakim hale gelmiştir. Gündem kurma da diyebileceğimiz bu kavram, hükümet, kamu ve medyanın birbirlerini etkilediği bir süreci ifade eder.¹¹

Gündem belirleme kavramı, yukarıda değindiğimiz üzere medyanın önemli görerek önceliğine aldığı konuların toplum içinde aynı şekilde öncelikli bir hale gelmesidir. Toplumun önceliklerini belirlemede medyanın payına neyin düştüğü sorusu kavramın öncelikli araştırma sorusunu oluşturur. Gündem belirleme yaklaşımı aynı zamanda toplumsal sorunların çözümünde; medyada ve kamuoyunda önem

10 Mustafa Murat Yavuz, "Siyasal İletişimde Çerçeveleme Teorisinin Önemi ve Seçmen Algısı Üzerine Etkisi," *Mustafa Murat Yavuz* (blog), 31 Aralık 2023, <https://www.mustafamuratyavuz.com/3123/siyasal-iletisimde-cerceveleme-teorisinin-onemi-ve-secmen-algisi-uzerine-etkisi>.

11 İsmail Doksanoglu, "Türkiye'de Medya Siyaset İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Analiz" (Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2018),12

atfedilen konulara karşı siyaset gündemi ile siyasilerin de duyarsız bir duruş sergilemeyeceğini açıklamaya çalışır.¹²

3. Türkiye'de Milli Savunma Politikalarının Tarihsel Seyri

Temelleri Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme devrinde atılmış olan Türk Savunma Sanayi'nin gelişimi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren, 1923-1950, 1950-1974, 1974-1985, 1985-1998, 1998-2016 ve 2016sonrası olmak üzere altı döneme ayrılarak incelenebilir. Birkaç sayfada özetlemek elbette yeterli değildir. Lakin dönemler itibariyle; öne çıkan çarpıcı gelişmeler ışığında, tarihsel genel bir perspektif sunulması yol gösterici bir mahiyet taşıyacaktır.

3.1. Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1950): Yerli ve Milli Anlayışa İlk Adımlar

Erken cumhuriyet döneminde askeri teknolojide Sevr anlaşması ve Birinci Dünya Savaşı'nın etkisi önemli rol oynamıştır. Bu dönemde Atatürk, bir yandan "barışçıl" bir retorik benimserken; diğer yandan kara, hava ve deniz olmak üzere savunma sanayisinin kurulmasını, ülkenin hak ve menfaatleri açısından gerekli görmüştür.

Bu amaçla Atatürk'ün talimatıyla İstanbul, Ankara ve Anadolu'da bulunan top mühimmathaneleri, fişek imalathaneleri, silah tamirhaneleri, marangozhaneler 1921'de kurulan, 1950'de Makine Kimya Endüstrisi Kurumu'na devredilen, Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü bünyesinde toplanarak; silah, mühimmat ve kimyasal madde fabrikalarının faaliyetlerine hız verilmiştir.¹³

Savunma Sanayii'nin gelişiminde kırılma noktası olan, askeri yardımların temin edilmesi İkinci Dünya Savaşı dönemine denk gelmektedir. 1941-1945 yılları arasında "Ödünç Verme-Kiralama Yasası" ile Türkiye, ABD'den 95 milyon dolarlık savaş malzemesi

12 Erdal Yüksel, "Kamuoyu Oluşturma ve Gündem Belirleme Kavramları Nerede Kesişmekte Nerede Ayrılmaktadır," *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7, no. 1 (2007): 578

13 Merve Seren, "Cumhuriyetten Günümüze Türk Savunma Sanayiinin Gelişimi," *Kriter Dergi*, Dosya/100. Yıl (Kasım 2023), accessed [29.10.2025], <https://kriterdergi.com/dosya-100-yil/cumhuriyetten-gunumuze-turk-savunma-sanayiinin-gelisimi>.

almış ve ABD ile Türkiye arasında savaş sonlarına doğru Askeri Yardım Antlaşması imzalanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye, ABD'den 1947 tarihli Truman Doktrini ile 100 milyon dolarlık askeri malzeme temin etmiş ve 1948'de Marshall Planı çerçevesinde bir kez daha yardım almıştır.¹⁴

1947 tarihli anlaşmanın dördüncü maddesi Türkiye'nin ulusal savunma ve güvenliği açısından oldukça önemli bir risk teşkil etmekteydi. Çünkü anlaşma maddesinde Türkiye'nin, ABD'nin onayı olmadan sağlanan yardımlar doğrultusunda verilen askeri teçhizatı herhangi bir harekâta kullanamayacağını ifade etmekteydi.¹⁵

3.2. Nato Üyeliği Ekseninde Savunma Politikaları (1950-1974)

Ödünç Verme-Kiralama Anlaşması, Truman Doktrini ve Marshall Yardımları ile başlayan ve 1952'de Türkiye'nin NATO'ya üye olmasıyla birlikte geline süreçte, temelleri atılmış olan savunma sanayi duraklama noktasına gelmiştir.¹⁶ 1950-1974 yılları arasında Türkiye, ulusal savunma sanayi stratejilerini büyük oranda terk etmiştir. Özellikle NATO'ya üyelik ile birlikte artış gösteren askeri yardımlar, hibeler ve dış alımlar ne yazık ki Türk Savunma Sanayi'nin gelişimini durdurmuştur.¹⁷ Bu anlamda Askeri Fabrikalar Genel Müdürlüğü bünyesindeki tüm üretim tesisleri yeni kurulan Makine ve Kimya Endüstrisi (MKE) bünyesine alınmıştır. Örneğin THK uçak fabrikasının MKE'ye devri sağlandıktan sonra bir tekstil imalathanesine dönüştürülmüş savunma sanayi hedefinden saptırılmıştır.¹⁸

3.3. NATO üyeliği ve Dışa Bağımlılık Dönemi (1974-1985)

Dönemin savunma politikalarında yeniden umut ışığı olması veya kırılma noktasında, Kıbrıs mevzusunda ABD'nin takınmış olduğu

14 Ilknur Eksilmez Demir, "Bir Referans Çerçevesi Olarak 'Yerli ve Milli 've Milli Savunma Sanayii Sektörüne Yansımaları" (yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2020).

15 Arda Mevlütoğlu, "Savunma Sanayiinin Dönüşümü," *Perspektif Online*, 17 Nisan 2020.

16 Eksilmez Demir, "Bir Referans Çerçevesi Olarak 'Yerli ve Milli47-48", s. 47.

17 Latif Pınar, "Türkiye'nin Savunma Sanayi Alanındaki Gelişiminin Türk Dış Politikasına Olan Etkisi," *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7, no. 4 (2018): 2350, <http://www.itobiad.com/issue/39481/458822>

18 Mevlütoğlu, "Savunma Sanayiinin Dönüşümü."

tutum etkili olmuştur. 1964'te Kıbrıs'ta Türklere yönelik saldırılara karşı Türkiye'nin yavru vatana hareket kararı almasına ABD tarafından sert bir tavır sergilenmiştir. Kamuoyunda şok etkisi yaratan "Johnson Mektubu" olarak bilinen ve diplomatik anlayışa sığmayan bir üslupla İsmet İnönü'ye yazılan mektupta; Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik müdahalesi neticesinde muhtemel bir Sovyet tehdidi durumunda yalnız kalabileceği vurgulanmıştır. ABD'nin Kıbrıs Barış Harekati sırasında kendisinden tedarik edilen silahların kullanımına yönelik 1947 tarihli anlaşmaya atıfta bulunarak karşı çıkmasıyla gerilim tırmanmış ve ABD tarafından Türkiye'ye ambargo uygulanmıştır.

Kıbrıs meselesi ile aydınlanma yaşayan Türkiye'de bu dönem, savunma sanayinin önemi stratejik anlamda daha fazla anlaşılmış ve dışa bağımlılığı azaltmayı hedefleyen, savunma temelli yatırım ve planlamalar Üçüncü Kalkınma Planında (1973-1978) açıkça kendini göstermiştir. Bu hedefe yönelik olarak da Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlı sırasıyla (TUSAŞ) (1973), ASELSAN (1975), İŞBİR (1978), ASPİLSAN (1981) ve HAVELSAN (1982) gibi şirketlerin kurulması bunun göstergesidir. Ayrıca İtalya'dan F-104S tipi savaş uçakları siparişi ve Alman hücum bot ve sahil güvenlik botları inşa edilmesi süreci ile ABD dışında yeni tedarikçilerle ilişki kurulmaya başlanmıştır.¹⁹

3.4. Kurumsallaşma Dönemi (1985–1998)

Türk savunma sanayinin 1985-1998 yılları arasını kapsayan dördüncü dönemi, yine Türkiye'nin ambargolarla sınındığı bir dönem olmuştur. Türkiye ambargolar sonucunda PKK'ya karşı yürüttüğü terörle mücadele sürecinde beklediği NATO desteğini alamamış hatta tedarik ettiği askeri teçhizat, silah ve mühimmat kullanımlarını zorlaştıran/engellenen yeni prosedürlerle karşılaşmıştır. Ancak bu döneme Türkiye, önceki alınan dersler doğrultusunda daha yüksek farkındalık kazanarak girmiştir.²⁰ Yabancı şirketlerle işbirliği yapılmasını, teknoloji odaklı yeni yatırımların teşvik edilmesini, AR-GE faaliyetlerine ağırlık verilmesi

19 Veysel Kurt ve Murat Yiğit, Türk Savunma Sanayinin Gelişimi: Siyasal ve Bürokratik Arka Plan (İstanbul: Türkiye Araştırmaları Vakfı, 2024), 25.

20 Seren, "Cumhuriyetten Günümüze Türk Savunma Sanayinin Gelişimi."

ve yerli sanayinin alt yapısından en yüksek düzeyde yaralanılmasını ve her türlü teçhizat, silah ve araç-gereç'in Türkiye'de üretilmesi amacıyla Savunma Sanayi Müsteşarlığı'nın kurulması, Türkiye'nin savunma sanayi sektöründe bir ivme kaydetmesine yol açmıştır.²¹

3.5. Kurumsallaşma ve Stratejik Planlama Dönemi (1998–2016)

1998-2016 yılları arasını ifade eden beşinci dönemde, 1998 yılı önemli bir tarih olarak dönemin belirleyicisi olmuştur. 1998 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan "Türk Savunma Sanayi Politikası ve Stratejisi Esasları Belgesi" Türkiye'nin savunma alanında; milli güvenlik ihtiyaçları doğrultusunda, yerli ve milli üretimi artırma çabasına yönelik olarak kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerini, temel ilke ve prensiplerini ve stratejik planlarını belirlemek amacıyla hazırlanmış ilk vizyon belgelerinden biri olması yönüyle dikkat çekmektedir.²² 1990-2002 yılları arası dönemde ise savunma alanında kurumsallaşma ve yurtdışı işbirliğine yönelik bir süreç izlenmiştir.

76

2002 yılında AK Parti'nin iktidara gelmesi ile başlayan "yerleşme", "millileşme" ve "Milli Teknoloji Hamlesi" söylemlerinin kullanıldığı savunma sanayinin tarihsel süreçte zirve'ye giden yolun başlangıcı olmuştur. AK Partinin ilk dönemleri, Milli Teknoloji Hamlesi'nin özünü oluşturan altyapı çalışmaları ile birlikte tedarikçilik ve montaj eksenlilikten dikey entegrasyon stratejisine doğru bir geçişe sahne olmuştur. Ekonomik alanda ki gelişmeler paralelinde savunma projelerine ayrılan kaynakta doğru orantılı olarak artmıştır. Buna bağlı olarak da ana ve alt yerli firmaların sayısı her geçen gün artmakla birlikte istihdam edilen AR-GE ve üretim personelinin sayısı da artış göstermiştir. Gelişmeler neticesinde sektörde firma ve tedarikçiler ile birlikte AR-GE ve üretim personeli istihdam sayısı artmıştır.²³

14 Mayıs 2004 tarihinde gerçekleştirilen "Savunma Sanayi İcra Komitesi" toplantısı, Türk savunma sanayi tarihi adına önemli bir

21 Latif, "Türkiye'nin Savunma Sanayi Alanındaki Gelişiminin," 2350.

22 Fatih Yeşilyurt ve Mehmet Emin Yeşilyurt, "Türkiye'de Savunma Sanayi," *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies* 6, no. 2 (2019): 11, <https://doi.org/10.34232/pjess.565105>.

23 Arda Mevlütoğlu, "Savunma Sanayiinin Dönüşümü," *Perspektif Online*, 17 Nisan 2020, <https://www.perspektif.online/turk-savunma-sanayiinin-donusumu/>.

dönüm noktası olmuştur. Bu toplantıda kamu-özel sektör iş birliği teşvik edilerek yerli ve milli savunma sanayi geliştirilmesi hususu öncelik konusu olmuş, bu anlamda her türlü AR-GE faaliyetlerine önem verilmiştir. Bu kararlar neticesinde Türkiye'nin savunma sanayi alanında önemli bir güç olmasının önü açılmıştır

Savunma sanayi sektöründe ciddi adımların atılması ancak 2006 yılı itibariyle söz konusu olabilmektedir. 2006'ya kadar geline süreçte önemli gayretler sarf edilmiş ve ciddi bir kurumsallaşma sağlanmıştır. Bu süreçte NATO ve ABD ile ilişkiler, Savunma Sanayii'nin geliştirilmesi için ciddi çabalar sarf edilmiş ve belirli düzeyde bir kurumsallaşma sağlanmıştır. Bununla birlikte, Soğuk Savaş şartlarında Türkiye'nin NATO ve ABD ile sahip olduğu ilişkiler, bu anlamda önemli bir mesafe alınmasına engel teşkil eden faktörlerden birisi olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında ise uluslararası siyasette güvenlik atmosferinin yumuşamasına rağmen siyasi irade eksikliği ve istikrarsızlık, kurumsal yetersizlik, mali kaynak yetersizliği bu çabaların stratejik bir dönüşüm sürecine evrilmesine engel olmuştur.²⁴

2007-2013 yılları arası dönemi kapsayan 9. Kalkınma Planında da millileşme öncelikli, planlı ve sistematik savunma anlayışı doğrultusunda; ihtiyaçların milli imkanlarla karşılandığı, rekabetçi, kendine yeten, üretimin geliştirilmesi için AR-GE çalışmaları, teknolojik yeteneklerin ve altyapının geliştirilmesinin temel olarak hedeflendiği vurgulanmıştır. Tüm bunlara karşın savunma sanayisinde dışa bağımlılığın büyük oranda devam ettiği de ayrıca belirtilmiştir.²⁵

10.Kalkınma Planında (2014-2018) ise; savunma sanayisinde yerli kaynak kullanma oranı 2007 yılında yüzde 41,6 iken, 2011 yılında bu oran yüzde 54'e yükseliş göstermiş olmasına rağmen dışa bağımlılığın devam ettiği ve bu alanda yerliliğin artırılması amacıyla tank, helikopter, savaş gemisi, insansız hava aracı ve uydu projelerinin yürütülmekte olduğu ifade edilmiştir. Teknolojik gelişmelerin

24 Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, *Türk Savunma Sanayii: Türkiye'de Savunma Sanayinin Tarihsel Gelişimi*, 85, <https://www.yuzuncuyil.gov.tr/files/projeler/Kitaplar/Türk%20Savunma%20Sanayii'nin20%Stratejik20%Dönüşüm%20Hikayesinin%20Anlatımı.pdf>.

25 T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013* (Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2006).

yakından takibini sağlamak adına da “Teknoloji Kazanımı Yol Haritası” oluşturulmuştur.²⁶

Savunma sanayii tarihinin, günümüze uzanan ve şüphesiz en zirve dönemi olan 2016 ve sonrası süreç, oldukça atak ve verimli bir dönemi gözler önüne sermektedir. Yakın tarihimizde, özellikle son yirmi üç yılda yakından şahitlik ettiğimiz savunma sanayii gelişmeleri; hem millî güvenliğimizi güçlendiren, hem ekonomimize katma değer sağlayan, hem de “yerli ve millî” bir gurur söylemine dönüşerek hafızalarda derin izler bırakan bir başarı hikâyesi olarak öne çıkmaktadır.

3.6. Yerli ve Milli Üretim Dönemi (2016–Günümüz): Zirve Yılları

15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişimi ile Türkiye’nin tüm toplumsal yapılarında büyük değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu değişim ve dönüşümden savunma sanayi de etkilenmiş, KHK ile 10 Temmuz 2018 tarihinde Savunma Sanayi Müsteşarlığı Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır. Darbe sonrası Suriye’nin kuzeyinde başlatılan Fırat Kalkanı Harekâtı; sonrasında Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve 2020 yılında gerçekleştirilen Bahar Kalkanı harekâtlarında kullanılan yerli ürünler için operasyon sahası, birer test alanı ve laboratuvar işlevi görmüştür diyebiliriz.²⁷

2016 sonrası dönemde kalkınma ve strateji planları aracılığıyla hedefler ortaya konulmaya devam etmiştir.11.Kalkınma Planında (2019-2023), önceki kalkınma planlarında yer alan temel hedefler tekrarlanmış, elde edilen beceri ve deneyimlerin sivil sektöre aktarımını sağlamak temel amaç olmuştur. “Yerlileştirme Yol Haritası” ile yerlilik oranının artırılması hedeflenmiştir.²⁸

2019 yılında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayımlanmış olan 2023“ Sanayi ve Teknoloji Stratejisi” kapsamında çok boyutlu sanayi ve teknoloji politikalarını hayata geçirilmiştir. AR-GE

26 T.C. Kalkınma Bakanlığı, *Onuncu Kalkınma Planı 2014–2018*, Yayın No: 2014/5 (Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014).

27 Mevlütoğlu, “Savunma Sanayinin Dönüşümü.”

28 T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *On Birinci Kalkınma Planı 2019–2023* (Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf.

sayılarında önemli artışlar yaşanmıştır. 2023 Stratejisinin uygulanma döneminde; TOGG'un ilk teslimin yapmasından Milli Uzay Programı ile Türkiye'nin insanlı ilk uzay misyonu planlanmasından Havacılık, Uzay ve Teknoloji Festivalleri (TEKNOFEST) gerçekleştirilmesine varana kadar önemli başarılar kaydedilmiştir.²⁹

12. Kalkınma Planına bakacak olduğumuzda (2024-2028); savunma sanayii ihracatında ilk 5 ülke arasında yer alacak kapasiteye sahip olunması, Türk savunma sanayii'nin hem ulusal savunma ve güvenlik ihtiyaçlarını hem de dost ve müttefik ülkelerin taleplerini, yerli ve milli imkânlarla yerine getirebilecek düzeye gelmesi hedeflenmektedir.³⁰

Türkiye'nin uzun vadeli vizyonunu somut hedeflerle şekillendirmek, stratejik öncelikleri belirlemek ve politika yapıcılar için yol gösterici bir plan sunmak amacıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2030“ Sanayi ve Teknoloji Stratejisi Belgesi “ yayımlanmıştır. 2030 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi, “Millî Teknoloji Hamlesi” vizyonu temelinde tasarlanmış olup, Türkiye'nin sürdürülebilir büyüme, ekonomik ve teknolojik dönüşüm sürecinde yol gösterici ve kalkınmayı hızlandırıcı bir çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeve paralelinde Strateji Belgesi, beş ana sütun üzerine inşa edilmiştir. Yüksek Teknoloji, Küresel Entegrasyon ve Yapısal Dönüşüm, Dijital Ekonomi ve Yeşil Dönüşüm, eksenlerinde şekillenen bu yaklaşım, savunma alanında kazanılan başarıların diğer sektörlere de model olmasını ve küresel rekabet gücünü artırmayı hedeflemektedir.³¹

Türkiye'nin özellikle son on yılı yerli ve millî üretim anlayışıyla savunma sektöründe lider ülkeler arasına girdiği dönemdir.2002'den itibaren Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın himayelerinde başlatılan birçok proje bu dönemde tamamlanarak; ürünler savunma sanayi envanterine girmiş, test aşamasına geçilmiş ve ihracatı sağlanmıştır. Bu yüzden bu dönemi “hasat zamanı” olarak da nitelendirebiliriz. Ayrıca

29 T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, *2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi* (Ankara: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019).

30 T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *On İkinci Kalkınma Planı 2024–2028* (Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf

31 T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, *2030 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi Belgesi* (Ankara: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı).

sahada yürütülen proje ve faaliyet gösteren firma sayısında ciddi bir artış gözlenmektedir.³² Savunma sanayii'nde 2002'de yüzde 20 olan yerlilik oranı, 2024 itibariyle yüzde 83'lere ulaşmıştır. 2028 yılında ise yüzde 85 olacağı öngörülmektedir. Türkiye'nin ihraç ettiği savunma ürün çeşidi 230'a çıkmakla beraber, ihraç edilen ülke sayısı da 185'e yükselmiştir. Sektörde 3 bin 500'ü aşkın firma faaliyet göstermekte ve 2024 yılı itibariyle sektörden 20 milyar doların üzerinde ciro sağlanmıştır. Ayrıca sektörde çalışan insan profili oldukça dinamik olup yaş ortalaması 34'tür.³³

Türkiye'de savunma politikaları, tarihsel süreç içinde tam bağımlılıktan daha bağımsız bir yapıya doğru evrilmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan öncülüğünde, Cumhurbaşkanlığı ve ilgili kurumların himayesinde yürütülen stratejiler, yenilikçi girişimler ve toplumsal destek, savunma sanayii alanında önemli ilerlemelere imkan sağlamıştır. Bu bağlamda, yerli ve milli kavramı, sadece üretim süreçlerinde değil, aynı zamanda kamuoyunun algısında ve ulusal başarıların görünürlüğünde de etkili olmuştur. Milli gurur olarak ulusal düzeyde üretilen savunma ürünlerinin TEKNOFEST, İDEF gibi uluslararası nitelik kazanan platformlarda sergilenmesi, hem teknolojik yeterliliğin hem de ideolojik olarak yerli ve milli bakış açısının toplumsal ve küresel ölçekte görünürlüğünü artırmaktadır.

4. Erdoğan'ın Savunma Sanayi Söylemlerinin Örnek Olaylarla Analizi (Üçlü Analiz: Retorik, Gündem Belirleme ve Çerçeveleme)

Son yıllarda Türkiye'nin yükselişe geçen savunma sanayi hamleleri, Türkiye'yi dünya'da bir güç odağı haline getirmiştir. Bu noktada Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın savunma sanayiine yönelik söylemleri, retorik, gündem belirleme ve çerçeveleme teorileri kapsamında; gündeme damgasını vuran, gündelik hayatta sıklıkla duymaya alıştığımız, bazı yerli ve milli savunma sanayii projeleri üzerinden analiz edilecektir.

32 Enes Bayraklı, Cumhuriyetin 100. Yılında T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı (İstanbul: Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2024).

33 Donanım Haber, "Savunma Sanayi Sektöründe Yerlilik Oranı Yüzde 83'e Ulaştı!," 22 Temmuz 2025, <https://www.donanimhaber.com/savunma-sanayi-sektorunde-yerlilik-orani-yuzde-83-e-ulasti--194113>.

Bu analizlerle söylemlerin, ulusal savunma sanayii'nin teknik başarısını ortaya koymasının yanı sıra siyasal iletişim boyutuyla kamuoyu algısını şekillendirme gücünü ortaya koyması hedeflenmektedir.

4.1. İHA/ SİHA/ TİHA: Göklerdeki Milli İrade

İHA (İnsansız Hava Aracı), SİHA (Silahlı İnsansız Hava Aracı) ve TİHA (Taarruzi İnsansız Hava Aracı) son yıllarda Türkiye'nin savunma sanayii politikalarında en çok öne çıkan projelerinden biridir. Bu projeler hem teknik özellikleri itibariyle hem de siyasal söylemdeki yeri nedeniyle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "yerli ve milli" retoriğinin en görünür örneklerinden biridir.

a) Retorik Boyut: Anlatı Örgüsü, Bağımsızlık ve Milli Gurur Söylemi

*"İHA, SİHA ve TİHA üretiminde artık dünyanın ilk 3 ülkesi içindeyiz."*³⁴

*"Başkalarının ihsanı ile güçlü savunma mekanizması kurulamaz dedik ve kendi göbeğimizi kendimiz kesmeye karar verdik. Artık İHA'larımız, SİHA'larımız, AKINCI'larımız var. Artık kapılarda dilenci değiliz, tam aksine şimdi herkes bizden talep ediyor. Azerbaycan'da SİHA'larımızla vardık, Libya'da SİHA'larımızla vardık. Bundan sonra da kimsenin kapısında dilenci olmayacağız. Ne zaman ki bunları deklare ettik, ambargolarla karşılaştık. Daha yeni başbakan olmuştum, Amerika'dan İHA istemeye gittiğimde bize o zaman burun kıvrıldılar. Dedim ki 'Biz NATO'da beraber değil miyiz? Biz terörle mücadele ederken bize destek vermeyecek misiniz?' O zaman oğul Bush 2 günlüğüne dönüşümlü şekilde İHA'ları verdi. İHA'lar sadece koordinat tespitine yarayan uçaklardır. Bize İHA değil, SİHA lazımdı. Ama artık biz İHA'mızı da yaptık, SİHA'mızı da yaptık ve sonunda Akıncı'yı da yaptık."*³⁵

34 Anadolu Ajansı, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: İHA, SİHA ve TİHA Üretiminde Artık Dünyanın İlk 3 Ülkesi İçindeyiz," 6 Aralık 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaşkanı-erdogan-ih-siha-ve-tiha-uretiminde-artik-dunyanin-ilk-3-ulkesi-icindegiz/2467172>

35 Sabah, "Son Dakika: Başkan Erdoğan'dan Önemli Açıklamalar," 31 Ağustos 2021, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/08/31/son-dakika-baskan-erdogandan-onemli-aciklamalar>

“Şöyle bir geriye dönüp baktığımızda neler görüyoruz neler... İnsansız hava aracı istedik, vermediler. Biz de Bayraktar’ı, ANKA’yı, Akıncı’yı, Aksungur’u yaptık. İHA’larda kullandığımız kameraya ambargo koydular. Sandılar ki böyle yapınca biz İHA’ları kullanamayacağız. Onu da kendimiz yaptık. Sınırlarımız içinde terörle mücadele operasyonlarını rahatça yürütebilmeyi, sınır ötesi barış hareketlarımızı istediğimiz gibi gerçekleştirebilmeyi işte bu başarılarla borçluyuz.”³⁶

“Hep söylediğim gibi; kendi göbeğimizi kendimiz kestik. Daha önce bize silah verenler, attığımız kurşunların çetelesini tutardı. Teröre karşı yürüttüğümüz mücadelede sürekli engellerle karşılaşırdık. Kendi geliştirdiğimiz silahları kullanarak tüm bu sorunları aştık.”³⁷

“Türkiye savunma sanayii alanında adeta bir destan yazıyor. Dünyanın ilk SİHA gemisi Anadolu’yu geçen sene hizmete aldık. Kendi tasarımı, milli denizaltımızı inşa etme aşamasındayız. İHA ve SİHA alanında zaten dünyada ilk üç ülkeden biriyiz. Bugün 34 farklı ülkenin semalarını Türk İHA ve SİHA’ları koruyor. Geçtiğimiz günlerde Milli Muharip Uçağımız Kaan ilk uçuşunu başarıyla gerçekleştirdi. Böylece 5. nesil uçak üretebilen dünyadaki 4 ülkeden biri olduk. Bu gurur 85 milyon olarak hepimizindir. Gelecek yıllarda yapılanların çok daha fazlasını, daha modernini, daha gelişmişini, daha güçlüsünü, daha ilerisini yapacağız.”³⁸

Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından ortak duygularla, farklı tarihlerde yapılan bu konuşmaları belirli bir anlatı örgüsünde ve retorik dille inceleyecek olursak;

36 Anadolu Ajansı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan: İHA, SİHA ve TİHA Üretiminde...”

37 Demirören Haber Ajansı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Ambargolara Rağmen Başardık, Kendi Göbeğimizi Kendimiz Kestik,” 30 Ağustos 2024, <https://www.dha.com.tr/politika/cumhurbaşkanı-erdogan-ambargolara-ragmen-basardik-kendi-gobegimizi-kendimiz-kestik-2377579>.

38 Barış Gündoğan, Özcan Yıldırım ve Mehmet Tosun, “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye, savunma sanayi alanında adeta destan yazıyor,” *Anadolu Ajansı*, 25 Şubat 2024 (günc. 26 Şubat 2024), <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaşkanı-erdogan-türkiye-savunma-sanayi-alanında-adeta-destan-yaziyor/3147220>.

Engeller:“ İHA istedik, vermediler./ ambargolarla karşılaştık. / Amerika'dan İHA istemeye gittiğimde bize o zaman burun kıvrıldılar.” ifadeleri olumsuz deneyimleri, karşılaşılan engelleri, küçümseyici tutumları işaret eder.

Çözüm: Başkalarının ihsanı ile güçlü savunma mekanizması kurulamaz dedik ve kendi göbeğimizi kendimiz kesmeye karar verdik./... kendimiz yaptık.” ifadeleri, engeller karşısında sunulan çözüm, “kararlılık, kendi kendine yeterlilik, onlara karşı biz” retoriklerini öne çıkarır.

Başarı:“ Artık kapılarda dilenci değiliz, tam aksine şimdi herkes bizden talep ediyor. / Sınırlarımız içinde terörle mücadele operasyonlarını rahatça yürütebilmeyi, sınır ötesi barış hareketlerimizi istediğimiz gibi gerçekleştirebilmeyi işte bu başarılarla borçluyuz./ Bu gurur 85 milyon olarak hepimizindir. ifadeleri“ milli başarı, milli onur ve gurur” retoriklerini yansıtır.

Sonuç: “Bundan sonra da kimsenin kapısında dilenci olmayacağız./ Türkiye savunma sanayii alanında adeta bir destan yazıyor.”“Bugün 34 farklı ülkenin semalarını Türk İHA ve SİHA'ları koruyor. / Böylece 5. nesil uçak üretebilen dünyadaki 4 ülkeden biri oldu./ İHA ve SİHA alanında dünyada ilk üç ülkeden biriyiz.” ifadeleri ise kararlılıkla geline nokta, dünya listelerinde ulaşılan sonucu anlatır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kullandığı retorikte; tarihsel sürece atıf yapılarak yaşanan sıkıntılar, karşılaşılan engeller ve mağduriyetten liderliğe uzanan dünya çapında yerli ve milli bir başarı süreci aktarılmaktadır. Başarılar art arda sıralanarak toplumun milli gurur, kolektif başarı bilinci, onur, birlik ve güven duyguları desteklenir. Aynı zamanda engellemelere rağmen uluslararası kazanılan başarılar muhataplara mesaj niteliği de taşımaktadır.

b) Gündem Belirleme Boyutu

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İHA, SİHA ve TİHA özelinde, belirli bir anlatı örgüsü dahilinde, “yerli ve milli” vurgusu ile kullandığı söylemler gündem belirleme açısından oldukça önemlidir. Sıkça kullanılan bu terimler artık günlük dilde bile yer edinmiştir. Savunma

sanayii fuarlarında, törenlerde ve mitinglerde İHA, SİHA ve TİHA'ların sergilenmesi, yazılı ve görsel basında hassasiyetle bu konuya yer verilmesi de bu amaca hizmet etmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın dünya sıralamalarında geline nokta sıklıkla vurgu yapması ve bu gururu 85 milyona mal ederek oluşturduğu gündem, toplumsal aidiyet oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu söylemler dünya gündemini de belirlemekte, Türkiye'nin küresel ölçekteki gücünü ortaya koymaktadır.

c) Çerçeveleme Boyutu

Çerçeveleme, gündem belirleme kavramı ile doğrudan ilişkili, genel olarak birlikte, bir hiyerarşi doğrultusunda kullanılan kavramdır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İHA, SİHA, TİHA özelinde ki söylemlerini, bu başarıları topluma nasıl anlattığını, hangi temalar ile anlam yüklediğini çerçeveleme boyutu açısından değerlendirdiğimizde;

84

Başarı ve Özgürlük Çerçevesi: İHA'lar, SİHA'lar, Milli Muharip Uçağı Kaan, Anadolu gemisi gibi somut örneklerle sunulan bu çerçeve, “teknolojik özgürlük”, “uluslararası saygınlık” ve “bağımsızlık” temaları etrafında şekillenir. “Artık kapılarda dilenci değiliz” ifadesi, dış bağımlılıktan kurtuluş temasını vurgularken, “34 ülkenin semalarını Türk İHA'ları koruyor” söylemiyle de küresel bir güç olduğumuz mesajı verilmektedir. Bu çerçeve, izleyicide gurur ve özgüven duygusu uyandırmayı hedefler.

Mücadele-Mağdur ve Kahraman Çerçevesi: Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sıklıkla altını çizdiği “Ambargolarla karşılaştık”, “bize burun kıverdılar”, “silahların çetelesini tutarlardı” gibi ifadeler, engellemeler ve zor koşulları çerçevelemektedir. “Kendi göbeğimizi kendimiz kestik” söylemi ise mağduriyetten kahramanlığa uzanan mücadele ve kahraman temasını temsil etmektedir.

“Biz Yaptık” ve “Milli Birlik-Aidiyet” Çerçevesi: “Biz İHA'mızı da yaptık, SİHA'mızı da yaptık”, “Bayraktar'ı, ANKA'yı, Akıncı'yı, Aksungur'u yaptık” ifadelerindeki sürekli tekrarlanan “biz” zamiri

ve “yaptık” fiili, eylemi tüm milletin ortak başarısı haline getirir. “Bu gurur 85 milyon olarak hepimizindir” cümlesi, bu çerçevenin zirvesidir. Başarı, 85 milyonun ortak zaferi olarak ilan edilerek ve milli birlik ve aidiyet duygusu kazandırılmak istenir.

Başarı, Üstünlük ve Küresel Liderlikte Söz Sahibi Olma Çerçevesi: Artık dilenci değiliz, tam aksine şimdi herkes bizden talep ediyor” söylemi bağımlılıktan kurtulup söz sahibi olmaya, “Dünyadaki ilk 3 ülke”, “5. nesil uçak üretebilen 4 ülke”, “34 farklı ülkenin semalarını koruyor” gibi sayısal ifadeler, liderlikte söz sahibi olma temasını kanıtlar niteliktedir.

“Türkiye savunma sanayii alanında adeta bir destan yazıyor.” ifadesi ise bu çerçevenin tarihsel süreci anımsatan, kahramanlık, başarı, liderlik vurgusu yapan zirve temalarından biridir.

Özetle; Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemleri, birbiri içine geçmiş çerçevelerden oluşmakta “mağduriyetten liderliğe” uzanan bir destanlaştırılma ile “biz” bilincini öne çıkaran bir kolektif kimlik inşasını ortaya çıkarır. “Yerli ve milli” vurgusu, bu kimliğin ideolojisini, “küresel liderlik” söylemi ise hedefini oluşturur. Bu çerçeveler, Türkiye'nin savunma alanında ki başarısını teknik bir başarı olmaktan ziyade ulusal bir diriliş, yerli ve milli gurur sembolü haline getirir.

4.2 TCG Anadolu: “Mavi Vatanın Yerli ve Milli Simgesi”

TCG Anadolu, Türkiye'nin yerli ve milli anlayışla ürettiği, Dünya'nın ilk savaş yani SİHA gemisi olması hasebiyle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmalarında oldukça geniş yer bulmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın TCG Anadolu ile ilgili söylemleri, İHA/ SİHA analizinde olduğu gibi gündem belirleme ve çerçeveleme boyutlarıyla, retorik dil ve bir anlatı örgüsü üzerine kuruludur.

“Hizmete aldığımız TCG Anadolu en büyük ve en ağır helikopterler ile insansız hava araçlarının iniş kalkış yapabileceği kendi alanında dünyanın ilk savaş gemisidir. Bir başka ifadeyle TCG Anadolu dünyanın ilk SİHA gemisidir.

Bu gemimize Bayraktar TB3, SİHA, Kızıl Elma İnsansız Savaş Uçağı ve HÜRJET Hafif Taarruz Uçağımız iniş kalkış yapabilecek. Ayrıca taşıdığı tanklar ve zırhlı amfibi hücum araçları sayesinde bu gemimiz gerektiğinde dünyanın her köşesinde askeri ve insani operasyon yürütebilmemize imkan sağlayacak özelliklere sahip.”

“Askeri amaçlaryanında gerektiğinde doğal afet yardım görevlileri ve insani operasyonlar çerçevesinde de kullanabileceğimiz bu gemide tam teşekküllü hastane ve ameliyathane yer alıyor. Bütün bu özellikleriyle TCG Anadolu sayesinde dünyada ilklerden olan oyun değiştiren teknolojilere, sistemlere ve çözümlere öncülük eden bir ülke haline geleceğiz. Bu tür projelerde edindiğimiz tecrübeler bize yerli ve milliliği daha fazla olan, daha gelişmiş teknolojileri ülkemize kazandırma imkanı sağlıyor.”

“TCG Anadolu gibi çok maksatlı amfibi hücum gemileri, yalnızca askeri değil diplomatik boyutlarıyla da önem arz etmektedir. 2023’te envantere giren TCG Anadolu, Türkiye’nin ilk silahlı insansız hava aracı (SİHA) gemisi olma özelliğiyle deniz ve hava entegrasyonunu ileri bir seviyeye taşımıştır. Özellikle Bayraktar TB3 ve KIZILELMA gibi platformlarla birlikte düşünüldüğünde, Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de “uçan donanma” konseptini geliştirdiği görülmektedir. Bu durum, Türkiye’nin bölgedeki klasik güç dengelerini yeniden şekillendirmesine neden olmuştur.”³⁹

“Nisan ayında hizmete aldığımız donanmamızın amiral gemisi TCG Anadolu ile bu alanda yeni bir lige yükseldik. Bayraktar TB3 SİHA, Kızıl Elma ve Hürjet hafif taarruz uçağımızın iniş-kalkış yapabileceği bir SİHA gemisine sahip olduk. TCG Anadolu sayesinde tabur büyüklüğünde bir kuvveti, ana üs desteği ihtiyacı olmadan Ege, Akdeniz ve Karadeniz’deki kriz bölgelerine kolayca intikal ettirebileceğiz. Sadece oyun kuran değil, gerektiğinde aleyhimize olan oyunları da bozan bir ülkeyiz. Bunun hamasi bir

³⁹ Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan, dünyanın ilk SİHA, Türkiye’nin en büyük savaş gemisi TCG Anadolu’nun teslim törenine katıldı,” 11 Nisan 2023, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin/detay/cumhurbaskani-erdogan-dunya-nin-ilk-siha-turkiyenin-en-buyuk-savas-gemisi-tcg-anadolunun-teslim-torene-katildi

söylemeden öte hakikatin ta kendisi olduğunu son yıllarda pek çok kez gösterdik.”⁴⁰

“İşte düşünün yani bizim TCG Anadolu uçak gemimiz Sarayburnu'na geliyor. Kuyruklar tükenmedi. İzmir'e gidiyor, hakeza öyle. Niye? Kendi uçak gemisini bu ülke kendisi yaptı.”⁴¹

“TCG Anadolu'ya, Altay'a, İmece'ye, diğer projelerimize neler dediler biliyorsunuz. Bunlara da herhâlde 'maket' diyeceklerdir. Dikkat ederseniz ülkemizin savunma sanayinde elde ettiği her başarıdan bunlar, bir de suyun öte tarafındakiler rahatsız oluyor. Hiç kusura bakmasınlar, biz bunları da suyun öteki tarafındakileri de rahatsız etmeyi sürdüreceğiz. Biz Türkiye'yiz, biz Türk milletiyiz.”⁴²

“Bu gemiyi Türkiye Yüzyılı'nda lider ve dünyada söz sahibi ülke konumumuzu perçinleyecek bir sembol olarak görüyoruz.”⁴³

“Savunma sanayiinde tam bağımsız Türkiye'nin en önemli nişanelerinden biri, yerli ve millî uçak gemimiz TCG Anadolu..”⁴⁴

“Dünyanın ilk SİHA gemisi TCG Anadolu, Mavi Vatan'daki aydınlık geleceğimizi işaret ediyor. Bu ruhun, bu azmin, en somut eserlerinden biri de gökyüzündeki çelik kanatlarımız. Dünyada

40 Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye, savaşlar ve gerilimlerle dolu bir coğrafyanın istikrar abidesidir,” 31 Ağustos 2023, [iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-turkiye-savaslari-ve-gerilimlerle-dolu-bir-cografyanin-istikrar-abidesidir](https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-turkiye-savaslari-ve-gerilimlerle-dolu-bir-cografyanin-istikrar-abidesidir)

41 Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan, canlı yayında soruları yanıtladı,” *İletişim Başkanlığı*, 22 Mayıs 2023, [iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-canli-yayinda-sorulari-yanitladi-22-05-2023](https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-canli-yayinda-sorulari-yanitladi-22-05-2023)

42 Ali Kemal Akan, Fatma Sevinç Çetin ve İsa Toprak, “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Milli Muharip Uçağın adının 'KAAN' olduğunu açıkladı,” *Anadolu Ajansı*, 1 Mayıs 2023, [aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-milli-muharip-ucagin-adinin-kaan-oldugunu-acikladi/2885949](https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-milli-muharip-ucagin-adinin-kaan-oldugunu-acikladi/2885949)

43 Mehmet Yusuf Melikoğlu, Kaan Bozdoğan, Kübra Kara ve Fatih Ulaş, “Cumhurbaşkanı Erdoğan: TCG Anadolu'yu Türkiye Yüzyılı'nda dünyada konumumuzu perçinleyecek bir sembol olarak görüyoruz,” *Anadolu Ajansı*, 10 Nisan 2023 (günc. 11 Nisan 2023), [aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-tcg-anadoluyu-turkiye-yuzyilinda-dunyada-konumumuzu-percinleyecek-bir-sembol-olarak-goruyoruz/2868257](https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-tcg-anadoluyu-turkiye-yuzyilinda-dunyada-konumumuzu-percinleyecek-bir-sembol-olarak-goruyoruz/2868257)

44 Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan, TCG Anadolu'yu havadan inceledi,” *İletişim Başkanlığı*, 24 Eylül 2022, [iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-tcg-anadoluyu-havadan-inceledi](https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-tcg-anadoluyu-havadan-inceledi)

bir ilki başararak kısa pistli gemilerden kalkıp inebilen Bayraktar TB3 ve TCG Anadolu gemimiz, Mavi Vatan iddiamızın ete kemiğe bürünmüş halidir. Bu birliktelik yalnızca milli deniz havacılığımızı başlatmakla kalmamış, oyun-kurucu bir güç olarak yeni bir çağın kapılarını aralamıştır.”⁴⁵

a) Retorik Boyut: Anlatı Örgüsü, Yerli ve Milli Gurur Söylemi

Engeller: “TCG Anadolu’ya, Altay’a, İmece’ye, diğer projelerimize neler dediler biliyorsunuz. Bunlara da herhâlde ’maket ’diyeceklerdir.” ve “Hiç kusura bakmasınlar; biz bunları da suyun öteki tarafındakileri de rahatsız etmeyi sürdüreceğiz.” ifadeleri, küçümseyici, engelleyici tutumlarla karşılaşıldığını aktarır. Bu ise “onlara karşı biz” algısı oluşturur.

Çözüm: Engellemeler, küçümsemeler karşısında Sadece oyun kuran değil, gerektiğinde aleyhimize olan oyunları da bozan bir ülkeyiz. Bunun hamasi bir söylemden öte hakikatin ta kendisi olduğunu son yıllarda pek çok kez gösterdik.” yine “Kendi uçak gemisini bu ülke kendisi yaptı.” ifadeleri engellere karşı sunulan çözüm olarak “kendi kendine yeterlilik” ve “kararlılık” retoriklerini öne çıkarır.

Başarı: “Dünyanın ilk SİHA gemisi”, “yeni bir lige yükseldik”, “oyun kurucu/oyun bozucu bir güç”, “Mavi Vatan iddiamızın ete kemiğe bürünmüş hali”, “Türkiye’nin en önemli nişanelerinden biri” gibi ifadeler, başarının hem teknik hem de stratejik boyutunu ortaya koyarak “milli başarı, gurur ve özgüven” retoriklerini öne çıkarır.

Sonuç: . “Türkiye Yüzyılı’nda lider ve dünyada söz sahibi ülke konumumuzu perçinleyecek bir sembol”, “yeni bir çağın kapılarını aralamıştır” ve “klasik güç dengelerini yeniden şekillendirmesine neden olmuştur” gibi ifadeler göstermektedir ki; TCG Anadolu sadece savunma sanayisine kazandırılan bir envanter artışı değil, Türkiye’nin küresel konumda güç iddiası’nın en önemli simgelerinden biri olarak görülmektedir.

45 NTV, “Cumhurbaşkanı Erdoğan TEKNOFEST Mavi Vatan’da: TCG Anadolu’nun bir büyüğünü yapıyoruz,” 28 Ağustos 2025, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-teknofest-mavi-vatanda-tcg-anadolunun-bir-buyugunu-yapiyoruz,0R0qEKDExU6XV0-14UozZqQ>

TCG Anadolu, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konuşmalarında yalnızca deniz ve hava entegreli bir donanma gücü değil, aynı zamanda "Türkiye'nin denizlerdeki gücünün nişanesi", "dünyada söz sahipliğini perçinleyecek bir sembol" ve "Mavi Vatan'ın yerli ve milli simgesi" şeklinde tanımlanmaktadır. Retoriklerde sıklıkla "yerli mühendislik başarısı", "dünyada ilk", "dünyada söz sahibi olma" ve "oyun kurucu güç" vurguları yapılmaktadır. Bu söylemlerle TCG Anadolu Gemisi'nin jeopolitik öneminin yanı sıra uluslararası alanda ki güç iddiasını temsil etmektedir.

b) Gündem Belirleme Boyutu: Kamuoyunda Deniz Gücü

"Mavi Vatan" doktrini ile eşzamanlı olarak gündemde yer edinen bu proje, gündem belirleme stratejisinin önemli araçlarından biri olmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sıklıkla dile getirdiği "Dünyada ilk" vurgusu gündem oluşturmada en etkili argüman olmuştur. *"İşte düşünün yani bizim TCG Anadolu uçak gemimiz Sarayburnu'na geliyor. Kuyruklar tükenmedi. İzmir'e gidiyor, hakeza öyle. Niye? Kendi uçak gemisini bu ülke kendisi yaptı."* cümlesinden de anlaşılacağı üzere TCG Anadolu Gemisi'nin büyükşehirlerde sergilenmesi ve halkın milli bir bilinçle rağbet göstermesi, gemi'nin kamuoyunda geniş yankı bulduğunun kanıtıdır. "Bu ülke kendisi yaptı" ifadesi ise özellikle milliyetçilik ve aidiyet duygusu kazandırmaktadır. Gemi, tabur büyüklüğünde bir kuvveti deniz sahamızda, gerektiğinde aleyhimize olan oyunları da bozacak şekilde, kriz noktalarına intikal ettirebilme özelliği ile de kamuoyunda "dosta güven, düşmana korku" olarak mesaj niteliği taşıması açısından gündem belirlemede merkezi konumda olmaktadır. Aynı zamanda yine bu gemi, afet gibi kriz anlarında insani öneme haiz olması yönüyle de bir başka açıdan gündem belirlemede merkezi bir noktada yer almaktadır.

c) Çerçeveleme Boyutu

Başarı, Üstünlük ve Küresel Liderlikte Söz Sahibi Olma Çerçevesi: "Dünyanın ilk SİHA gemisi" tanımlaması, Türkiye'yi kendi alanında öne çıkaran en güçlü çerçevedir. "Oyun-kurucu güç", "güç dengelerini

yeniden şekillendirme”, “Mavi Vatan iddiamızın ete kemiğe bürünmüş hali” ve “lider ülke” tanımlamalarıyla bu çerçeve, Türkiye’nin yön veren bir aktör olduğu vurgulamaktadır.

Stratejik Güç ve Caydırıcılık Çerçevesi: Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “TCG Anadolu sayesinde tabur büyüklüğünde bir kuvveti, ana üs desteği ihtiyacı olmadan Ege, Akdeniz ve Karadeniz’deki kriz bölgelerine kolayca intikal ettirebileceğiz. Sadece oyun kuran değil, gerektiğinde aleyhimize olan oyunları da bozan bir ülkeyiz” sözleri, TCG Anadolu’nun Türkiye’nin bölgesel ve küresel askeri gücünü ortaya koyması yönüyle çerçevelemektedir. Aynı zamanda bu çerçeveleme “dosta güven, düşmana korku” metaforuyla da bir güç mesajı vermektedir.

Milli Birlik, Aidiyet ve Biz Çerçevesi: Cumhurbaşkanı Erdoğan “kendi uçak gemisini bu ülke kendisi yaptı” söylemi ile başarıyı tüm millete mal ederek aidiyet kazandırır. “suyun öteki tarafındakiler” ve “rahatsız olanlar” ifadeleri ile de engellemelere ve eleştirilere karşı da milli birlik ve biz bilincini güçlendirme amacı taşır.

Çok Yönlülük ve İnsani Güç Çerçevesi: TCG Anadolu Gemisinin “tam teşekküllü hastane”, “insani operasyonlar” ve “doğal afet yardımı” yapabilme yönleri vurgulanarak insani güç yönü çerçevelenmiştir.

Özetle; Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın TCG Anadolu söylemlerinde; TCG Anadolu, teknik özellikleriyle “Dünya’da ilk” olarak yalnızca askeri bir güç değil, Türkiye Yüzyılı’nın ve dış politikada küresel bir güç olma vizyonu’nun denizlerdeki sembolüdür.

4.3.Kaan&Kızılelma: Gök Vatannın Yerli ve Milli Simgesi

İnsanlı muharip uçak olarak geçen Kaan ve insansız hava aracı olarak bilinen Kızılelma; gök vatana hizmet eden yerli ve milli uçaklarımız, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından gerçekleştirilen konuşmalarda savunma sanayinin gözde projeleri olarak sunulmaktadır. Konuşmalar, önceki analizlerde olduğu gibi yine belirli bir anlatı örgüsü dahilinde retorik, gündem belirleme ve çerçeveleme boyutlarıyla inceleme gerçekleştirilecektir.

“Samsun’da ilk defa sizlerin takdirine sunulan Kızilelma insansız savaş uçağımız dünya harp tarihinde oyun değıştirici hamle olarak görölmektedir.”⁴⁶

“Savunma sanayiine verdiğimiz emeğın de karşılığını yavaş yavaş görüyoruz. 2 sene önce tanıtımını yaptığımızda birilerinin kalorifer peteğine benziyor diyerek akıllarınca dalga geçtiğı millî muharip uçağımız KAAN projesinde çok önemli bir sözleşmeye imza attık. 2025 Fuarı’nda ilk etapta 48 adet KAAN’ın Endonezya’ya satışına yönelik mutabakata varıldı.

Beşinci nesil savaş uçağımız KAAN ilk uçuşunu başarıyla gerçekleştirdi. KIZILELMA ve ANKA-3 ile artık bu alanda farklı bir lige yükseliyoruz. Bundan on sene, on beş sene, yirmi sene önce tohumlarını serptiğimiz projelerin hamdolsun bugün meyvelerini toplamaya başladık.”⁴⁷

“Ülkemizi birçok başlıkta parmakla gösterilen konuma beraberce getirdik. ‘El ayrılan ciğer soğutmaz’ diyerek başta savunma olmak üzere her alanda kendi göbeğimizi kendimiz kestik ve kesiyoruz. Millî savaş uçağımız KAAN’ı gördünüz mü? ‘Yapamaz’ dedikleri, ‘Yapsalar bile uçuramazlar’ diyerek küçümsedikleri KAAN ilk uçuşunu başarıyla gerçekleştirdi. İnşallah 2028 yılında bir uçak sesi duyup başımızı kaldırdığımızda gökyüzünde Türk mühendislerinin yaptığı KAAN’ı göreceğiz. Gök vatanımızın korunmasında KAAN önemli rol oynayacak.”⁴⁸

21“ Şubat’ta ilk uçuşunu yapan KAAN’ımızın bizimle birlikte pek çok ülkede yol açtığı heyecanı, ilgiyi, umudu hep birlikte gördük.

46 Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Samsun’da düzenlenen TEKNOFEST 2022’ye katılarak bir konuşma yaptı,” *İletişim Başkanlığı*, 16 Eylül 2022, https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin/detay/cumhurbaskani-erdogan-samsunda-duzenlenen-teknofest-2022ye-katilarak-bir-konusma-yapti

47 T.C. Cumhurbaşkanlığı, “Günü kurtarmak yerine, enflasyonu düşürerek kalıcı refah artışını sağlayacağız,” 17 Nisan 2024, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/>

48 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Şehirlerimizi Türkiye Yüzyılı’na hazır hâle getirmek için yoğun bir çabanın içindeyiz,” *T.C. Cumhurbaşkanlığı*, 26 Mart 2024, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-sehirlerimizi-turkiye-yuzyilina-hazir-hale-getirmek-icin-yogun-bir-cabanin-icindegiz-151870>

*Bir başka ifadeyle, ülkemizin tasarımı ve üretimini tamamlayıp hizmete aldığı her ürünün müşterisi zaten hazır. Yeter ki biz sabırla, azimle, dikkatle, kararlılıkla çalışarak projelerimizi birer birer sonuçlandıralım.”*⁴⁹

“Geçtiğimiz günlerde millî muharip uçağımız KAAN ilk uçuşunu başarıyla gerçekleştirdi. Böylece 5. nesil uçak üretebilen dünyadaki 4 ülkeden biri olduk. Bu gurur 85 milyon olarak hepimizindir. Milletçe inandık, çalıştık, yılmadık ve hamdolsun başardık.

*Muhalefetin bize sürekli örnek gösterdiği ülkelerde son dört gündür KAAN konuşuluyor. Türkiye'nin savunma sanayi hamleleri konuşuluyor. Umutlarını Türkiye'ye bağlamış dostlarımız bizim bu başarılarımızla gurur duyarken, elbette rakiplerimiz de endişeye kapılıyor. Daha ne müjdelere vereceğiz inşallah. Öyle garip bir durumla karşı karşıyayız ki bizdeki mankurtlaştırılmış zihinler KAAN'a bakınca kalorifer peteği veya süpürge sapı görüyor. Ama Asya'dan Afrika'ya kadar gönül coğrafyamızdaki 100 milyonlar ise büyüyen, güçlenen, mazlumların umudu hâline gelen bir Türkiye görüyor.”*⁵⁰

“Millî muharip uçağımız Kaan, bütün ihtişamıyla işte gözlerimizin önünde, çok yakında o da uçacak. Öyle bir uçak düşünün ki, harp ortamında radarlara görünmeden düşmanın inine girecek. Silah yuvasını açıp füzesini, bombasını düşmanın üzerine bırakacak, sonra da geldiği gibi sessizce üssüne geri dönecek. Üstelik bu uçağı ülkemizin kendi mühendisleri yapacak, ülkemizin kendi pilotları uçuracak. Kaan, işte bu uçağın adıdır. Ana görev sistemlerinin tamamı yerli ve milli olacak. Kaan, kendi silahlarımızla, kendi radarımızla, kendi haberleşme uçuş, kontrol

49 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, “Kabine Toplantısı'nın ardından yaptıkları konuşma,” *T.C. Cumhurbaşkanlığı*, 15 Nisan 2025, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/151476/kabine-toplantisi-nin-ardindan-yaptiklari-konusma>

50 Barış Gündoğan, Özcan Yıldırım ve Mehmet Tosun, “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye, savunma sanayi alanında adeta destan yazıyor,” *Anadolu Ajansı*, 25 Şubat 2024 (güncelleme 26 Şubat 2024), <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-turkiye-savunma-sanayi-alaninda-adeta-destan-yaziyor/3147220>

ve görev bilgisayarlarımızla donatılacak. Bu tablo karşısında duygulanmamak mümkün mü?"⁵¹

"Attığımız her adımda, girdiğimiz her mücadelede Sultan Alparslan'ın, Osman Gazi'nin, Fatih Sultan Mehmet Han'ın, aziz şehitlerimizin manevi desteğini hep yanımızda hissettik. Geliştirdiğimiz son teknoloji ürünü insansız hava aracına Kızılma adını verirken de bu kavramın işaret ettiği hedefi hayal ediyorduk."⁵²

"Kızılma'nın yalnızca cismi yok, Kızılma aynı zamanda bir hedef; bu kutlu davaya inananların çok önemli bir hedefi. Kızılma ve Millî Muharip Uçak projelerimizle ülkemizi artık bambaşka bir lige taşıyoruz."⁵³

"Savunma sanayi alanında attığımız her adım bizleri heyecanlandırmaktadır. Bu alanda taş üstüne taş koyan herkes ülkemizin geleceği, Türkiye Yüzyılı'nın inşası için çok önemli bir katkı sunuyor. KAN zaten yeniliklerden bir tanesi. Ama Baykar'ın zirve diyebileceğimiz eseri malum KIZILELMA... Şimdi KIZILELMA'nın son testlerini yapıyorlar. Aşmaları gereken mesele kendi yerli motorunu üretmek... Bunu başardığı andan itibaren de zaten KIZILELMA'nın dünyaya karşı duruşu farklı olacaktır."⁵⁴

a) Retorik Boyut: Anlatı Örgüsü, Bağımsızlık ve Liderlik Söylemi

Engeller: "Birilerinin kalorifer peteğine benziyor diyerek akıllarınca dalga geçtiği", "Yapamaz dedikleri, yapsalar bile uçuramazlar diyerek

51 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, "İstikbalin Yüzyılı Tanıtım Programı'nda yaptıkları konuşma," T.C. Cumhurbaşkanlığı, 1 Mayıs 2023, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/146971/istikbalin-yuzyili-tanitim-programi-nda-yaptiklari-konusma>

52 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, "Bilecik Toplu Açılış Töreni'nde yaptıkları konuşma," T.C. Cumhurbaşkanlığı, 27 Ocak 2023, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/142686/bilecik-toplu-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma>

53 Recep Tayyip Erdoğan, konuşma, TBMM AK Parti Grup Toplantısı, 18 Ocak 2023, haber metni, Star, <https://www.star.com.tr/politika/cumhurbaskani-erdogan-2023-bizim-icin-20-yilik-siyasetimizin-semبولudur-haber-1762477/>.

54 Recep Tayyip Erdoğan, "Cumhurbaşkanı Erdoğan Kızılma'nın motoru için tarih verdi," SavunmaSanayiST, 22 Kasım 2023, <https://www.savunmasanayist.com/cumhurbaskani-erdogan-kizilelmanin-motoru-icin-tarih-verdi/>.

küçümsedikleri” ve “mankurtlaştırılmış zihinler KAAN’a bakınca kalorifer peteği veya süpürge sapı görüyor” ifadeleri aşağılayıcı ve viziyezsüz bir retorik olarak aktarılmaktadır. Bu ise mağduriyet duygusu uyandırarak mücadelenin aidiyet zeminini güçlendirmektedir.

Çözüm: Engellere/eleştirilene verilen cevap, inanç, sabır, kararlılık ve beraberlik retorığı ile sunulur. “El ayranı ciğer soğutmaz diyerek, kendi göbeğimizi kendimiz kestik ve kesiyoruz” söylemi eleştirilene yönelik bağımsızlık ve kendi kendine yeterlilik retorığıdır. “Milletçe inandık, çalıştık, yılmadık” söylemi ile de çözümün anahtarının milletin kendisi olduğu vurgulanır.

Başarı: “Bu gurur 85 milyon olarak hepimizindir” ve “Milletçe inandık, çalıştık, yılmadık ve hamdolsun başardık.” cümleleri, başarıyı tüm millete mal ederek milli bir gurur ve aidiyet kazandırır. “Endonezya’ya satış” vurgusu, teknik ve milli gurur anlamından ziyade başarıyı ekonomik olarak da bir gösterge olarak sunmaktadır.

Sonuç: Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuşmalarından yola çıkarak geldiğimiz nokta itibarıyla, “5. Nesiluçak üretebilen dünyadaki 4 ülkeden biri olduk” ifadesi önceki örneklerde nitelendirdiğimiz gibi Türkiye’nin askeri başarısı ile birlikte küresel sahada tarihi sıralamasını konumlandırır. “Bambaşka bir lige yükseliyoruz”, “mazlumların umudu hâline gelen bir Türkiye” ve “gönül coğrafyamızdaki 100 milyonlar” ifadeleri ise Türkiye’yi küresel liderlikten gönül coğrafyalarında kurulan duygusal liderliğe taşımaktadır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın söylemlerinde el üstünde tuttuğu Kaan ve Kızıllema projeleri; teknik kapasitelerinin ötesinde, Türkiye’nin “yerli ve milli” söylemiyle şekillenen küresel liderlik arayışının göklerdeki somut bir tezahürüdür. Türklerin cihan hakimiyetinin savunma sanayisine tezahür etmiş mefkuresidir. Aynı zamanda Türkiye’nin “gönül coğrafyamız” olarak nitelendirilen topraklarda taşıdığı umut, Kızıllema Ülküsü’nün bir yansımasıdır. Kızıllema ve Kaan projeleri Türkiye’nin modern zamanla birlikte tarihsel derinlik taşıyan sert ve yumuşak gücünün harmanlanmış halidir.

b) Gündem Belirleme Boyutu

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Milli Muharip Uçak KAAN ve insansız muharip uçak Kızılelma üzerine yaptığı konuşmalar, somut başarı sonuçları ve duygu yüklü ve milli retorikler harmanlanarak gündemi belirlemektedir. "Kaan", "Kızılelma", "Dünyadaki 4 ülkeden biri", "5. nesil", "yerli ve milli", "kendi göbeğimizi kestik", "gök vatan", "oyun değiştirici" terimleri sürekli tekrarlanarak toplumsal hafızada kalıcılık sağlanmıştır.

Ekilen tohumların meyvelerinin toplanmaya başlandığı süreçle birlikte birlikte muhalif ve dost yanlısı söylemler kullanarak gündemde konuya ilgi çekicilik sağlanmıştır. "Biz, hep birlikte yaptık" söylemleri sık sık tekrarlanarak gündemde konunun sahiplenilmesi sağlanmıştır. Tarihsel atıflar yapılarak Kaan ve Kızılelma, geçmişin ülküsü bugünün başarıları arasında duygusal ve milli bir köprü görevi görmekte, milli gurur söyleminin merkezine yerleştirilmektedir.

c) Çerçeveleme Boyutu

Başarı, Üstünlük ve Küresel Liderlikte Söz Sahibi Olma Çerçevesi: En yaygın ve güçlü çerçevedir. "5. nesil", "dünyada 4. ülke" ve "oyun değiştirici" üstünlük ve başarı vurguları, Türkiye'yi küresel rekabette seçkin bir noktaya konumlandırmaktadır.

Tarihsel Diriliş ve Kızılelma Ülküsü Çerçevesi: Bu çerçeve, adından da anlaşılacağı üzere Kaan ve Kızılelma projelerine tarihsel, kutsal ve manevi bir anlam atfetmektedir. "Sultan Alparslan'ın, Fatih Sultan Mehmet Han'ın manevi desteği" ve "Kızılelma hedefi" söylemleri, geçmişten gelen ülkünün şimdiki zamanda vücut bulmuş hali, bir "diriliş" ve "hedefe ulaşma" şeklinde kullanılır.

Milli Birlik, Aidiyet ve "Biz" Çerçevesi: "Bu gurur 85 milyon olarak hepimizindir" ve "Milletçe inandık, çalıştık, yılmadık ve hamdolsun başardık." cümleleri "biz" çerçevesi sunarak bir bütün olmayı, sahiplenmeyi ifade eder. Aynı zamanda tarihsel figürler ve hedefler de birlik ve aidiyet ruhuna güç katmaktadır.

Öteki (İç-Dış) Çerçeve : “Mankurtlaştırılmış zihinler”, “muhalafetin örnek gösterdiği ülkeler”. Bu ifadeler, içeride ki eleştirenleri milli bilinçten yoksun olarak çerçeveler. “Rakiplerimiz endişeye kapılıyor”. ifadesi hem dışsal hem de başarı bir çerçevesi sunmaktadır.

Ekonomik ve Stratejik Bağımsızlık Çerçevesi: “Endonezya’ya satış” ve “müşterisi zaten hazır” vurguları, ekonomiyi güçlendiren bir unsur olduğu çerçevesini sunar. “kendi silahlarımızla, kendi radarımızla, kendi haberleşme uçuş, kontrol ve görev bilgisayarlarımızla söylemi ise stratejik bağımsızlığımıza vurgu yapar.

Özetle; Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın KAAN ve Kızılelma söylemleri, bu projeleri diğer örneklerde olduğu gibi teknik özelliklerinden ziyade Türkiye’nin teknolojik kabiliyetinin, Türkiye’nin yerli ve milli kaynaklarla “göklerdeki bağımsızlık” hedefinin, tarihsel ve Türkiye Yüzyılı Vizyonu’nun, ekonomik potansiyelinin ve jeopolitik nüfuzunun en somut sembolleri haline getirir.

4.4.Çelik Kubbe Ve Oğulbey Teknoloji Üssü: Yerli ve Milli Teknolojik Kalkan

Savunma sanayi alanında yaşanan en güncel gelişmeler ışığında; Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın konuşmalarında “birilerinin demir kubbesi varsa bizim de çelik kubbemiz olacak” sözleri ile gündeme gelmeye başlayan, dış dünyada da geniş yankı bulan “Çelik Kubbe ve Oğulbey Teknoloji Üssü Yatırımları”nı önceki analizlerimizde olduğu gibi belirli bir anlatı örgüsü dahilinde retorik inceleme, gündem belirleme ve çerçeveleme boyutu ile inceleyeceğiz.

“İnsansız hava araçlarında yakaladığımız ivme sadece dost ve kardeş halklar tarafından değil, tüm dünyada gıptayla takip ediliyor. Çelik Kubbe projemizi tüm unsurları ile hayata geçireceğiz. Birilerinin demir kubbesi varsa bizim de çelik kubbemiz olacak. Bölgedeki gelişmeler savunma sanayisinde attığımız adımların önemini gösterdi. Hava kuvvetlerimiz neye ihtiyaç duyuyorsa onu üretmenin gayreti içindeyiz.”⁵⁵

55 “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Birilerinin Demir Kubbesi Varsa Bizim de Çelik Kubbemiz,” *İndyTürk*, erişim 10 Kasım 2025, <https://www.indyturk.com/node/744360/siyaset/cumhurbaşkanı-erdoğan-birilerinin-demir-kubbesi-varsa-bizim-de-çelik-kubbemiz>.

“Bugün ilk olarak 460 milyon dolar değerinde dosta güven, düşmana korku verecek toplam 47 araçtan oluşan gök kubbe sistemlerini kahraman ordumuza kazandırıyoruz. Son yıllarda etrafımızda yaşanan sıcak çatışmalar, hava savunma ve radar sistemlerinin ne kadar mühim olduğunu ortaya koydu. İşi şansa bırakma gibi bir lüksümüzün olmadığını gayet bilincindeyiz. Çünkü kendi radarını, kendi hava savunma sistemini, elektronik harp yeteneklerini geliştiremeyen hiçbir ülke, açık ve net söylüyorum, mevcut güvenlik sınamaları karşısında bilhassa bölgemizde geleceğine güvenle bakamaz. Masada olmak menüde olmak arasındaki ince çizgiyi belirleyen unsur hava savunma ve taarruz kabiliyetlerinizdir. Bu anlayışla, gerekli adımların öncesinde atmaya başladığımız bu inşa ve ihya sistemi hamdolsun ciddi yol alıyor. Çok kısa sürede tüm engellere rağmen çok ciddi yol aldık. Bugün gerçekleşen teslimatlar verdiğimiz mücadelenin boşa gitmediğinin en somut delilidir.

Teslim edilecek bir adet Siper uzun menzilli hava savunma sistemi ve ona bağlı 10 araç ülkemizin hava savunmasında bir dönüm noktasıdır. Üç adet Hisar orta menzilli hava savunma sistemi ve toplam 21 araç caydırıcılığımızı orta menzilde daha da güçlendirecek. Korkut hava savunma sistemiyle erken ihbar radarlarımız sahada gözümüz ve kulağımız olarak görev yapacak. 7 adet PUHU ve 2 adet REDET elektronik harp sistemi ise bu alanda ülkemizi bir üst lige taşıyacak.

Elbette burada durmayacak, daha fazla sayıda sistemi yeni yeteneklerle birlikte geliştirecek ve envantere kazandırmayı sürdüreceğiz. Sistemler sistemi çelik kubbe ile hava savunmasında artık farklı bir klasmana çıkacağız. ASELSAN'ın çelik kubbede sistem geliştirmenin yanı sıra kritik bir rolü daha var, sahadaki bütün sistemlerin birbiriyle anlık haberleşmesini ve entegre çalışmasını sağlayacak yapay zeka destekli komuta kontrol yazılımını da ASELSAN geliştiriyor. Çelik kubbenin omurgasını oluşturacak bu yazılım sayesinde sahadaki yüzlerce hava savunma sistemi tek bir sistem gibi hareket edecektir.

Bugün açılışını yaptığımız 280 milyon dolar değerindeki 14 tesisle üretim kapasitemizi ciddi şekilde artırıyoruz. Hizmete

aldığımız tesisler arasında, Hava Savunma Sistemleri Tasarım Ofisi, Radar Üretim ve Entegrasyon İlave Tesisi, İleri Mühendislik Malzemeler Araştırma Geliştirme Tesisi, Elektro Optik Sistemler Tasarım Ofisi, Güdümlü Mühimmat Sistemleri Tesisi, Teknopark İstanbul Araştırma Geliştirme Merkezi ve daha birçok kritik altyapı bulunuyor. Bu tesisler yaklaşık 4 bin kişiye nitelikli istihdam sağlama yanında genç mühendislerimize yeni çalışma alanları açacaktır.

Oğulbey Teknoloji Üssü 1,5 milyar dolarlık yatırım büyüklüğüyle son yılların en büyük sanayi yatırımlarından biri olacaktır. Çok daha önemlisi, bu yatırım Cumhuriyet tarihimizin tek seferde yapılan en büyük savunma sanayi yatırımdır. Burası ayrıca Avrupa'nın en büyük entegre hava savunma tesisidir.

Şunu da özellikle vurgulamak isterim: ASELSAN, savunma sanayimizin adeta kalbi durumunda olduğu için bu yatırım tüm sektör için kritik bir eşik olacaktır. Türkiye Yüzyılına yakışan bir vizyonla 900 futbol sahasından daha büyük, 6500 dönümlük bir alanı ASELSAN'a tahsis ettik. Oğulbey Teknoloji Üssü 585 bin metrekare kapalı alan ve 132 bin metrekare temiz oda, laboratuvar ve üretim alanı ile bölgenin en ileri savunma teknolojileri merkezlerinden biri olacaktır. Bu yatırım ASELSAN'ın seri üretim kapasitesini iki katından fazla artırarak ülkemizi sadece bölgesinde değil, dünyada da öncü bir konuma taşıyacak.

Şurası da dikkat çekicidir: Bugün kahraman ordumuzun ihtiyaçlarını yüzde 80'lere varan oranlarda yerli sistemlerle karşılıyoruz. Böylece normalde yurt dışına gidecek büyük bir kaynağın ülkemizde kalmasını sağlıyoruz. Ayrıca sistemlerimizi dost ve müttefiklerimizin de kullanımına sunuyor, diplomatik etkinliğimizi artırıyor. Geçtiğimiz yıl sektörde 7 milyar doları aşan bir ihracat gerçekleştirdik. Bu sene de oldukça iyi gidiyoruz. Savunma ve havacılık ihracatımız Temmuz'da geçen yılın aynı ayına göre yüzde 128,9 artışla 989,6 milyon dolara ulaştı. Ocak-Temmuz döneminde toplam ihracat yüzde 38,6 artarak 4 milyar 591 milyon dolara yükseldi. Bunlar fevkalade gurur verici rakamlar. Yakaladığımız ivmeyi dikkate alınca birkaç sene içinde

inşallah 20 milyar dolar seviyesini yakalayacağımıza inanıyorum. Ülke olarak ekonomideki istiklal savaşımızı da kazanmak için yüksek katma değerli ürünleri geliştirmeli ve dünyaya ihraç etmeliyiz. Bakınız bugün birçok Avrupa ülkesi savunma sanayinin öneminin yeniden farkına varıyor. Yıllarca “savunma sanayi ölü yatırım” tezini dillendirenler, bugün nasıl bizde bu yarışta yerimizi alırsız telaşıyla adeta kendilerini paralıyor. Biz ise hamdolsun daha rahatız. Eksiklerimiz yok mu? Var. Onları da süratle tamamlıyoruz. İşte bugün burada olduğu gibi kendimizi sürekli geliştiriyoruz. Doğru yoldayız. İyi durumdayız. İnşallah daha da iyi olacağız.

Çelik kubbe vatandaşı değil yandaşı koruyacak kadar gözünü nefret büyümüş bir guruhun varlığı üzülerken söylüyorum, ülkemizin güvenliği noktasında kaygı duyulması gereken bir ruh halidir. Bu milletimizi bölen, ayrıştıran, siyasi tercihlerinden dolayı halkın çoğunu aşağılayan sorunlu bir yaklaşımdır. Tabancasından tüfeğine, İHA'dan füzesine, tankından füzesine, uçağından radarına kadar Türkiye'yi ve 86 milyonun her bir ferdini en üst düzeyde korumaktır.”⁵⁶

a) Retorik Boyut: Bağımsızlık, Güvenlik Ve Milli Teknoloji

Engeller/Tehditler: “*Son yıllarda etrafımızda yaşanan sıcak çatışmalar, hava savunma ve radar sistemlerinin ne kadar mühim olduğunu ortaya koydu.*” ifadesi Türkiye'nin jeopolitik olarak risk taşıyan bir ülke konumunda ortaya koymaktadır.

“*Kendi radarını, kendi hava savunma sistemini, elektronik harp yeteneklerini geliştiremeyen hiçbir ülke, açık ve net söylüyorum, mevcut güvenlik sınamaları karşısında bilhassa bölgemizde geleceğine güvenle bakamaz.*” ifadesi ise dışa bağımlılığın ciddi bir güvenlik açığı olduğu ve kaygı yarattığı algısını oluşturmaktadır.

56 Kabine Toplantısı sona erdi: Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan önemli açıklamalar,” *TRT Haber*, erişim 11 Kasım 2025, <https://www.trhaber.com/gundem/kabine-toplantisi-sona-erdi-cumhurbaşkanı-erdogan-dan-onemli-aciklamalar-h935441.html>

“Masada olmak ve menüde olmak metaforu” ve güçsüz olup bağımlı olmanın doğuracağı tehlikeler ile masada olup söz sahibi olmanın verdiği güç arasındaki fark noktasında, hava savunma kabiliyetini ortaya koyamayanlar için ciddi bir tehlike olduğunu vurgulamaktadır.

“Çelik kubbe vatandaşı değil yandaşı koruyacak” kadar gözünü nefret büyümüş bir guruhun varlığı üzümlere söylüyorum, ülkemizin güvenliği noktasında kaygı duyulması gereken bir ruh halidir. Bu milletimizi bölen, ayırıştırın, siyasi tercihlerinden dolayı halkın çoğunu aşağılayan sorunlu bir yaklaşımdır” ifadesi öteki kesimlerin, olumsuz zihniyet bakış açısını/ engellemelerini ortaya koymaktadır.

Çözüm: “İşi şansa bırakma gibi bir lüksümüzün olmadığını gayet bilincindeyiz.”

“Masada olmakla menüde olmak arasındaki anlayışla, gerekli adımların öncesinde atmaya başladığımız bu inşa ve ihya sistemi hamdolsun ciddi yol alıyor.”

“Çok kısa sürede tüm engellere rağmen çok ciddi yol aldık. Eksiklerimiz yok mu? Var. Onları da süratle tamamlıyoruz. İşte bugün burada olduğu gibi kendimizi sürekli geliştiriyoruz. Doğru yoldayız. İyi durumdayız. İnşallah daha da iyi olacağız.” cümleleri, Türkiye’nin çözüm stratejisini; şansa bırakmayan, erken harekete geçen, engellere rağmen ciddi yol kateden, eksiklerini kabullenip düzeltten ve kendini sürekli geliştirme odaklı bir yaklaşım olarak tasvir etmektedir.

Başarı: Çözüm stratejisi doğrultusunda elde edilen çelik kubbe sistemlerine ve Oğulbey Teknoloji Üssü’ne yönelik somut kazanımları ve gurur anlatılarını ortaya koymaktadır. Başarı ekonomik ve diplomatik kazanımlarla çok boyutlu bir hale gelmektedir.

“Sistemler sistemi çelik kubbe ile hava savunmasında artık farklı bir klasmana çıkacağız.”, “Cumhuriyet tarihimizin tek seferde yapılan en büyük savunma sanayi yatırımdır.”, “Burası ayrıca Avrupa’nın en büyük entegre hava savunma tesisidir.” ve “Ülkemizi bir üst lige ve dünyada da öncü bir konuma taşıyacak.” ifadeleri başarıyı ortaya koymaktadır. Ayrıca Bugün açılışını yaptığımız 280[’] milyon dolar değerindeki 14 tesis, 4bin istihdam” ,1,5[’] milyar dolarlık yatırım büyüklüğü” gibi sayısal veriler başarının boyutunu ortaya koymaktadır.

Sonuç: Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kullanılan “*artık farklı bir klasmana çıkacağız.*” ve “*son yılların en büyük sanayi yatırımlarından biri olacaktır. Cumhuriyet tarihimizin tek seferde yapılan en büyük savunma sanayi yatırımdır.*” gibi ifadeler Türkiye'nin güç iddiasını en somut haliyle ortaya koymaktadır. Ayrıca Çelik Kubbe ve Oğulbey Teknoloji Üssü'ne dair söylemler bölgede yaşanan sıcak çatışmalar paralelinde tehditlere karşı bir varoluş mücadelesini ortaya koymaktadır. Elde edilen askeri, ekonomik ve diplomatik başarılar içeride milli gurur ve birlik duygusunu pekiştirirken dışarıda Türkiye'yi küresel bir aktör olarak konumlandırmaktadır.

b) Gündem Belirleme

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın “*Cumhuriyet tarihinin tek seferde yapılan en büyük savunma sanayi yatırımı*”, “*Avrupa'nın en büyük entegre hava savunma tesisi*”, “*hava savunmasında dönüm noktası*” “*yerli ve milli*” “*sistemler sistemi*”, “*ulusal güvenlik*” retorikleri ve “*masada olmak/ menüde olmak*” ve “*üst lige çıkacağız*” gibi metaforlarla desteklenen, ulusal ve ekonomik bağımsızlığa vurgu yapan “Çelik Kubbe ve Oğulbey Teknoloji Üssü” söylemleri dikkat çekici bir gündem oluşturmuştur. Ayrıca Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemleri yerli gündemde geniş yer aldığı kadar birçok ülkenin gündeminde de oldukça geniş yankı bulmuştur. İsrail'in geliştirdiği Demir Kubbe ile kıyaslamalar ilgi çekmiştir. Aynı zamanda diğer savunma sanayi ürünlerinde olduğu gibi “Teknofest” gibi platformlarda çelik kubbe sistemlerinin sergilenmesi gündemde kalıcılığı artırmaktadır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan “Çelik Kubbe” söylemleri ile çok katmanlı bir gündem oluşturarak gündemi sadece teknolojik başarı perspektifiyle değil ekonomi, istihdam, diplomasi ve iç siyaset perspektifiyle de ilişkilendirmektedir.

c) Çerçeveleme Boyutu

Başarı, Üstünlük ve Küresel Liderlikte Söz Sahibi Olma Çerçevesi: “... artık farklı bir klasmana çıkacağız.”, ve “son yılların en büyük sanayi

yatırımlarından biri olacaktır. Cumhuriyet tarihimizin tek seferde yapılan en büyük savunma sanayi yatırımdır. Ayrıca Avrupa'nın en büyük entegre hava savunma tesisidir.”, “ülkemizi bir üst lige” ve dünyada da öncü bir konuma taşıyacak.” söylemleri en yaygın kullanılan çerçeve olarak öne çıkmaktadır.

“Çok kısa sürede tüm engellere rağmen çok ciddi yol aldık. Bugün gerçekleşen teslimatlar verdiğimiz mücadelenin boşa gitmediğinin en somut delilidir.” İfadesi önceki örneklerde olduğu gibi tarihsel süreçte sıklıkla kullanılan “engelleme” çerçevesine bağlı olarak elde edilen başarıyı ortaya koymaktadır.

“Birilerinin demir kubbesi varsa bizim de çelik kubbemiz olacak” söylemi, hem bir rekabeti hem de “masada olma” metaforunu ortaya koymaktadır.

“Bakınız bugün birçok Avrupa ülkesi savunma sanayinin önemini yeniden farkına varıyor. Yıllarca “savunma sanayi ölü yatırım” tezini dillendirenler, bugün nasıl bizde bu yarışta yerimizi alırız telaşıyla adeta kendilerini paralıyor.”Cümlesi, Türkiye'nin stratejik öngöründe önde olduğu algısını oluşturmaktadır.

Ayrıca 1,5“ milyar dolarlık yatırım büyüklüğü” gibi anlatımı güçlendiren sayısal veriler ve “fevkalade gurur verici rakamlar” olarak nitelendirilen savunma sanayii alanında ki ekonomik gelişmeler başarı ve liderlik çerçevesi çizmektedir.

Stratejik Güç ve Caydırıcılık Çerçevesi: “Bölgedeki gelişmeler”, “etrafımızda yaşanan sıcak çatışmalar” ve “mevcut güvenlik sınamaları” ifadeleri, hava savunma sistemini jeopolitik bir zorunluluk olarak ortaya koymaktadır. “İşi şansa bırakma gibi bir lüksümüz yok” cümlesi, bu stratejik yaklaşımın mahiyetini ve aciliyetini çerçevelemektedir.

Masada olmakla menüde olmak arasındaki ince çizgiyi belirleyen unsur hava savunma ve taarruz kabiliyetlerinizdir.” İfadesi doğrudan stratejik gücün önemine bilhassa vurgu yapmaktadır.

“Çelik Kubbe” projesi, modern savaşın gerekliliği olarak tek bir sistemden ziyade farklı menzillerdeki sistemlerin entegrasyonu olarak

tanımlanan “sistemler sistemi” olarak tabir edilen çok katmanlı bir hava savunmasıdır. Aynı zamanda bu sektörde öne çıkan Aselsan'ın geliştirdiği yapay zeka yazılımının “Çelik Kubbe'nin omurgası” olarak nitelendirilmesi ve yüzlerce sistemin tek bir sistem gibi işleyiş gösterecek olması askeri ve teknik boyutta stratejik güç ve caydırıcı unsur olarak bir üstünlük sağlamaktadır. Dosta güven, düşmana korku verme” ifadesi stratejik güç ve caydırıcılık stratejisinin güçlü bir retoriğidir.

Milli Birlik, Aidiyet ve Biz Çerçevesi: *“Türkiye'yi ve 86 milyonun her bir ferdini en üst düzeyde korumaktır.”* Teması milli bir kimlik inşa etmektedir. *“vatandaşı değil yandaşı koruyacak” ifadesine verilen sert tepki milli birliği ve aidiyet ruhunu bozmak isteyen unsurlara yöneltelen bir reddiyedir.* Bu tutum, savunma sanayisinin tüm toplumu kapsayan milli bir güvenlik ve toplumsal bir aidiyet şemsiyesi altında konumlandırılması gerektiği anlayışına dayanmaktadır.

Çok Yönlülük Çerçevesi: *“sistemlerimizi dost ve müttefiklerimizin de kullanımına sunuyor, diplomatik etkinliğimizi artırıyoruz” ifadesi başta olmak üzere, her geçen gün artış gösteren ihracat verileri ve nitelikli istihdam sağlama sözü göstermektedir ki; bu alanda yaşanan gelişmelerin tek boyutlu olmayıp diplomasiden ekonomiye kadar birçok alana yayıldığını göstermektedir.*

Özetle; Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yakın zaman itibarıyla söylemlerinde yer verdiği en güncel savunma sanayi yatırımlarından biri olan ve “sistemler sistemi” olarak tanımlanan “Çelik Kubbe” teknolojik olarak dünyada sayılı örneklerden biri olmasından öte bağımsızlığın ve varoluşsal güvenliğin bir sembolü olarak öne çıkmaktadır.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Vestner (2024)'e göre; savunma sanayi askeri mal, teknoloji ve hizmetlere erişim sağlamaktadır. Devletler arasında karşılıklı bağımlılık ilişkilerini üretmektedir. Aynı zamanda savunma sanayii, bir ülkenin uluslararası statüsünü ve ulusal gururunu güçlendirmektedir. Vestner'in çalışmasında da gördüğümüz üzere savunma sanayi yalnızca

askeri bir başarı olarak değil, ulusal gururu yansıtan bir unsur olarak da görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye örneği uluslararası ve ulusal literatüre katkı sunacaktır.⁵⁷

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın «yerli ve milli» söylemi, kamuoyunda öne çıkan çeşitli örnekler üzerinden, retorik, gündem belirleme ve çerçeveleme teorileri kapsamında incelendiği üzere; teknik başarıların aktarımı ile birlikte milli aidiyet, gurur gibi birden çok duyguyu içinde barındıran bir iletişim aracı olmuştur.

Türkiye'nin savunma sanayii politikaları, tarihsel boyutu ile değerlendirdiğimizde; Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1950), “yerli üretim” gayesi ile savunma sanayii'nin temellerinin atılması, 1974 sonrası Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra alınan ders ile birlikte yerli üretim sürecinin aciliyet teşkil etmesi, 1985-1998 yılları arasında Savunma Sanayi Müsteşarlığı'nın kurulması ile kurumsal zeminin güçlendirilmesi, 2002 sonrası ise AK Parti iktidarıyla birlikte “Milli Teknoloji Hamlesi” söylemi ve savunma sanayiinde yerlilik oranının %83'lere kadar çıkması, tarihsel sürecin dönüm noktalarını ortaya koymaktadır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmalarında “bağımlılıktan bağımsızlığa”, “mağduriyetten liderliğe” temaları ile bu tarihsel sürece sıklıkla atıf yapması “yerli ve milli” söylemini güçlendiren bir unsur olmaktadır.

Bu çalışmada incelenen İHA/SİHA/TİHA, TCG Anadolu, KAAN-Kızılelma ve Oğulbey Teknoloji Üssü, Çelik Kubbe gibi projeler, Türkiye'nin savunma sanayii tarihindeki dönüm noktalarının somut ve sembol ürünleridir. Gündem belirleme stratejisi olarak, bu projelerin görünür olması ile milli aidiyet ve birlik ruhu da diri tutulmaktadır.

Bahsi geçen bu projeler savunma sanayiinin temsil biçimlerine yönelik bir değerlendirmeyi de gerektirmektedir. Bu çalışma, “yerli ve milli” söyleminin savunma sanayii özelinde güçlü bir anlatıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu söylem yalnızca bir başarı anlatısı olarak değil aynı zamanda savunma sanayii politikalarının hangi çerçeve dahilinde anlamlandırıldığını da ortaya koymaktadır. Bu durum, savunma

57 Tobias Vestner, “The Defense Industry's Contribution to National Security” (SSRN, 7 Ağustos 2024), <https://doi.org/10.2139/ssrn.5227974>.

sanayinin ekonomi başta olmak üzere sürdürülebilirlik, kurumsal yapılanma ve yönetsel anlamda çeşitli boyutlarının, milli kimlik ve egemenlik vurgularıyla nasıl temsil edildiğinin ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Yani bu çalışma ile “başarının sadece teknik bir başarı olmadığı, bu bakış açısının bazı boyutları öne çıkarırken bazı boyutları arka plana atmakta” olduğu eleştirisi getirilerek farklı bir perspektiften bakma amaçlanmıştır.

Türkiye'nin “yerli ve milli” savunma hamleleri, uluslararası hukukun meşru savunma ve egemenlik hakkı olarak da değerlendirilmelidir. Zira 1373 (2001), sayılı karar ile başlayan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları ve BM Şartı 51.madde meşru savunma ve egemenlik hakkını yasal olarak desteklemektedir. Bu anlamda küresel ölçekte zirve dönemini yaşayan Türk savunma sanayii politikaları ve envantere kazandırılan projeler, uluslararası hukuk perspektifi ile bakıldığında; askeri-teknik başarının ötesinde Türkiye'nin yakın coğrafyasında yaşananların da bir gerekliliği olarak ulusal egemenlik ve bağımsızlık hakkını muhafaza etme arayışı olarak da düşünülmelidir.

Sonuç itibariyle savunma sanayiinin siyasal iletişimdeki rolü, yalnızca askeri-teknolojik başarıların bir yansıması değil; aynı zamanda bağımsızlık, gurur, aidiyet gibi duyguları tetikleyerek milli kimliğin inşasında ve Türkiye'nin küresel liderlik/güç iddiasının şekillenmesinde ana etken olarak değerlendirilmelidir.

Kaynakça

Akan, Ali Kemal, Fatma Sevinç Çetin ve İsa Toprak. “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Milli Muharip Uçağın adının ‘KAAN’ olduğunu açıkladı.” Anadolu Ajansı, 1 Mayıs 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-milli-muharip-ucagin-adinin-kaan-oldugunu-acikladi/2885949>

Anadolu Ajansı. “Cumhurbaşkanı Erdoğan: İHA, SİHA ve TİHA Üretiminde Artık Dünyanın İlk 3 Ülkesi İçindeyiz.” 6 Aralık 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-ih-siha-ve-tiha-uretiminde-artik-dunyanin-ilk-3-ulkesi-icindegiz/2467172>.

Bahçecioğlu, Ebru Hacer. 2021. “Retoriğin Temel Unsurları Olan Ethos-Pathos-Logos Perspektifinden İkna Sanatı.”

Başarır, Murat. “Retorik İkna Bileşenlerinin Siyasi Liderlerce Kullanımı: İktidar ve Ana Muhalefet Liderlerinin TBMM Grup Konuşmaları Üzerine Bir Analiz.” Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi 4, no. 2 (2016). <https://doi.org/10.19145/gujofoc.63239>

Bayraklı, Enes. *Cumhuriyetin 100. Yılında T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı*. İstanbul: Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2024.

Çankaya, Ece. *Siyasal İletişim: Dünyada ve Türkiye’de*. Ankara: İmge Yayınları, 2015.

Demirören Haber Ajansı. “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Ambargolara Rağmen Başardık, Kendi Göbeğimizi Kendimiz Kestik.” 30 Ağustos 2024. <https://www.dha.com.tr/politika/cumhurbaskani-erdogan-ambargolara-ragmen-basardik-kendi-gobegimizi-kendimiz-kestik-2377579>.

Doğmuş, Ebru. “Siyasal İletişim ve Dijital Halkla İlişkiler Temelinde Aristoteles’in Retorik Yaklaşımı: Siyasi Liderler Üzerinden Bir Analiz.” *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, no. 20 (2022): 92–120.

Doksanoğlu, İsmail. *Türkiye'de Medya Siyaset İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Analiz*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2018.

Donanım Haber. "Savunma Sanayi Sektöründe Yerlilik Oranı Yüzde 83'e Ulaştı!" 22 Temmuz 2025. <https://www.donanimhaber.com/savunma-sanayi-sektorunde-yerlilik-orani-yuzde-83-e-ulasti--194113>.

Eksilmez Demir, İlknur. *Bir Referans Çerçevesi Olarak "Yerli ve Milli" ve Milli Savunma Sanayii Sektörüne Yansımaları*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 2020.

Erdem, Tuğba. "Çerçeveleme Kuramı Perspektifinden Uluslararası Basının Türk Ekonomisine Yaklaşımı: Al Jazeera ve BBC Örneği." *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi* 2, no. 1 (2022): 43–57. <https://doi.org/10.29228/itamder.57814>

Filiz Balta Peltekoğlu -İrem Aydoğdu , "Aristoteles'in Retorik Üçgeni Bağlamında Kurumsal Paydaşlık" , SOCIAL SCIENCES STUDIES JOURNAL (SSSJJournal) (2024)

Gündoğan, Barış, Özcan Yıldırım ve Mehmet Tosun. "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye, savunma sanayi alanında adeta destan yazıyor." *Anadolu Ajansı*, 25 Şubat 2024 (güncelleme 26 Şubat 2024). <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-turkiye-savunma-sanayi-alaninda-adeta-destan-yaziyor/3147220>

Güran, Mehmet, ve Hakan Özarslan. "Çerçeveleme Teorisi ve Toplumsal Hareketler." *Erciyes İletişim Dergisi "akademia"* 4, no. 1 (2015): 36–50. <https://doi.org/10.17680/akademia.v4i1.5000080211>

IndyTürk. "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Birilerinin Demir Kubbesi Varsa Bizim de Çelik Kubbemiz." Erişim 10 Kasım 2025. <https://www.indyturk.com/node/744360/siyaset/cumhurbaskani-erdogan-birilerinin-demir-kubbesi-varsa-bizim-de-çelik-kubbemiz>.

Karaman, Selma. *Retorikte Genel İnandırma Tarzları Hakkında Bir İnceleme*. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2012.

Kurt, Veysel, ve Yiğit, Murat . *Türk Savunma Sanayiinin Gelişimi: Siyasal ve Bürokratik Arka Plan*. İstanbul: Türkiye Araştırmaları Vakfı, 2024.

Melikoğlu, Mehmet Yusuf, Kaan Bozdoğan, Kübra Kara ve Fatih Ulaş. “Cumhurbaşkanı Erdoğan: TCG Anadolu’yu Türkiye Yüzyılı’nda dünyada konumumuzu perçinleyecek bir sembol olarak görüyoruz.” Anadolu Ajansı, 10 Nisan 2023; günc. 11 Nisan 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-tcg-anadoluyu-turkiye-yuzyilinda-dunyada-konumumuzu-percinleyecek-bir-sembol-olarak-goruyoruz/2868257>

Mevlütöğlü, Arda. “Savunma Sanayiinin Dönüşümü.” Perspektif Online, 17 Nisan 2020. <https://www.perspektif.online/turk-savunma-sanayiinin-donusumu/>

NTV. “Cumhurbaşkanı Erdoğan TEKNOFEST Mavi Vatan’da: TCG Anadolu’nun bir büyüğünü yapıyoruz.” 28 Ağustos 2025. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-teknofest-mavi-vatanda-tcg-anadolunun-bir-buyugunu-yapiyoruz,0R0qEKDExU6XVOl4UozZqQ>

Pınar, Latif. 2018. “Türkiye’nin Savunma Sanayi Alanındaki Gelişiminin Türk Dış Politikasına Olan Etkisi.” İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 7 (4): 2356–2369. <http://www.itobiad.com/issue/39481/458822>

Sabah. “Son Dakika: Başkan Erdoğan’dan Önemli Açıklamalar.” 31 Ağustos 2021. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/08/31/son-dakika-baskan-erdogandan-onemli-aciklamalar>.

SavunmaSanayiST. 2023. “Cumhurbaşkanı Erdoğan Kızılelma’nın Motoru İçin Tarih Verdi.” 22 Kasım 2023. <https://www.savunmasanayist.com/cumhurbaskani-erdogan-kizilelmanin-motoru-icin-tarih-verdi/>.

Seren, Merve. “Cumhuriyetten Günümüze Türk Savunma Sanayiinin Gelişimi.” Kriter Dergi, Dosya/100. Yıl (Kasım 2023). Erişim 29 Ekim 2025. <https://kriterdergi.com/dosya-100-yil/cumhuriyetten-gunumuzet-turk-savunma-sanayiinin-gelisimi>

TRT Haber. "Kabine Toplantısı Sona Erdi: Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Önemli Açıklamalar." Erişim 11 Kasım 2025. <https://www.trhaber.com/gundem/kabine-toplantisi-sona-erdi-cumhurbaskani-erdogan-dan-onemli-aciklamalar-h935441.html>.

Tunca, Elif Asude. "İletişim Perspektifinden Siyasal İletişim ve Seçim Kampanyaları." İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi 8, no. 4 (2019): 2785–2809. <https://doi.org/10.15869/itobiad.591096>

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007–2013*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2006.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. *Türk Savunma Sanayii: Türkiye'de Savunma Sanayiinin Tarihsel Gelişimi*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, n.d. <https://www.yuzuncuyil.gov.tr/files/projeler/Kitaplar/Türk%20Savunma%20Sanayii'nin%20Stratejik%20Dönüşüm%20Hikayesinin%20Anlatımı.pdf>

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. "Günü kurtarmak yerine, enflasyonu düşürerek kalıcı refah artışını sağlayacağız." 17 Nisan 2024. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/->.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Şehirlerimizi Türkiye Yüzyılı'na Hazır Hâle Getirmek İçin Yoğun Bir Çabanın İçindeyiz." T.C. Cumhurbaşkanlığı, 26 Mart 2024. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-sehirlerimizi-turkiye-yuzyilina-hazir-hale-getirmek-icin-yogun-bir-cabanin-icindegiz-151870>

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. "İstikbalin Yüzyılı Tanıtım Programı'nda Yaptıkları Konuşma." T.C. Cumhurbaşkanlığı, 1 Mayıs 2023. <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/146971/istikbalin-yuzyili-tanitim-programi-nda-yaptiklari-konusma>

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. "Bilecik Toplu Açılış Töreni'nde Yaptıkları Konuşma." T.C. Cumhurbaşkanlığı, 27 Ocak 2023. <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/142686/bilecik-toplu-acilis-toreni-nde-yaptiklari-konusma>

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Samsun’da düzenlenen TEKNOFEST 2022’ye katılarak bir konuşma yaptı.” İletişim Başkanlığı, 16 Eylül 2022. https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin/detay/cumhurbaskani-erdogan-samsunda-duzenlenen-teknofest-2022ye-katilarak-bir-konusma-yapti

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Dünyanın İlk SİHA, Türkiye’nin En Büyük Savaş Gemisi TCG Anadolu’nun Teslim Törenine Katıldı.” 11 Nisan 2023. Erişim 1 Kasım 2025. https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin/detay/cumhurbaskani-erdogan-dunyanin-ilk-siha-turkiyenin-en-buyuk-savas-gemisi-tcg-anadolunun-teslim-torenine-katildi.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye, Savaşlar ve Gerilimlerle Dolu Bir Coğrafyanın İstikrar Abidesidir.” *İletişim Başkanlığı*, 31 Ağustos 2023. Erişim 12 Kasım 2025. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-turkiye-savaslar-ve-gerilimlerle-dolu-bir-cografyanin-istikrar-abidesidir>.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. “Cumhurbaşkanı Erdoğan, canlı yayında soruları yanıtladı.” İletişim Başkanlığı, 22 Mayıs 2023. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-canli-yayinda-sorulari-yanitladi-22-05-2023>

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. “Cumhurbaşkanı Erdoğan, TCG Anadolu’yu havadan inceledi.” İletişim Başkanlığı, 24 Eylül 2022. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-tcg-anadoluyu-havadan-inceledi>

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı. *Onuncu Kalkınma Planı 2014–2018*. Yayın No: 2014/5. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014.

Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. *2023 Sanayi ve Teknoloji Stratejisi*. Ankara: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. On Birinci Kalkınma Planı 2019–2023. Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Planı-2019-2023.pdf

Vestner, Tobias. 2024. "The Defense Industry's Contribution to National Security." SSRN. 7 Ağustos 2024. <https://doi.org/10.2139/ssrn.5227974>.

Yavuz, Mustafa Murat. "Siyasal İletişimde Çerçeveleme Teorisinin Önemi ve Seçmen Algısı Üzerine Etkisi." Mustafa Murat Yavuz (blog), 31 Aralık 2023. <https://www.mustafamuratyavuz.com/3123/siyasal-iletisimde-cerceveleme-teorisinin-onemi-ve-secmen-algisi-uzerine-etkisi>

Yeşilyurt, Fatih, ve Yeşilyurt, Mehmet Emin. 2019. "Türkiye'de Savunma Sanayi." Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies 6 (2): 1–42. <https://doi.org/10.34232/pjess.565105>

Yüksel, Erdal. "Kamuoyu Oluşturma ve Gündem Belirleme Kavramları Nerede Kesişmekte Nerede Ayrılmaktadır." *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7, no. 1 (2007): 571–586.